

Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo

BORIS STREČANSKÝ – SASKIA REPČÍKOVÁ – PETER NOVOTNÝ – KATARÍNA VAJDOVÁ – LENKA ILANOVSKÁ – HELENA WOLEKOVÁ – ZORA BÚTOROVÁ – EUDMILA PASTOROVÁ – MARTIN BÚTORA

Oponent: RNDr. Pavol Demeš, CSc.

1. Úvod

2. Mimovládny neziskový sektor v číslach

- 2.1. Kvantifikácia mimovládnych neziskových organizácií (MNO)
- 2.2. Registrovaní prijímatelia 1 %, resp. 2 % podielu zaplatenej dane z príjmu

3. Legislatíva týkajúca sa MNO

- 3.1. Návrh na zrušenie daňovej asignácie právnických osôb a kampaň *Ludia ľudom*
- 3.2. Vývoj politických rokovaní a hlasovanie v NR SR
- 3.3. Diskusia o verejnej prospešnosti

4. Vývoj nadácií

- 4.1. Majetok nadácií
- 4.2. Grantová činnosť nadácií
- 4.3. Nadácie a verejné domáce a zahraničné zdroje
- 4.4. Firemné nadácie

5. MNO a štrukturálne fondy

- 5.1. Nezávislý občiansky monitoring – „EU Watchdog“
- 5.2. Programovanie a princíp partnerstva
- 5.3. Možnosti rozvoja kapacít MNO zo štrukturálnych fondov

6. Rozvojová spolupráca, humanitárna pomoc v zahraničí a MNO

- 6.1. Teritoriálne a sektorové zameranie pomoci poskytovanej MNO
- 6.2. Humanitárna pomoc

7. Mimovládne organizácie a občianski kandidáti vo voľbách 2006

7.1. MNO a parlamentné voľby 2006

7.2. MNO a komunálne voľby 2006

7.3. Občianski kandidáti vo voľbách

8. Pestrý svet občianskych aktivít

9. Postavenie a činnosť MNO vo svetle výskumov verejnej mienky

9.1. Dôveryhodnosť MNO

9.2. Reakcia verejnosti na návrh vlády obmedziť finančné zdroje pre MNO

10. Záver

Literatúra

Anotácia: Autori sa zameriavajú na vývoj v prostredí mimovládnych neziskových organizácií v SR v r. 2006¹. Uvádzajú najnovšie číselné dáta o MNO, o pokračujúcej diferenciacii v oblasti nadácií a o vnímaní MNO verejnosťou. Informujú o prebiehajúcej diskusii o verejnej prospešnosti. Autori osvetľujú aj viacero oblastí, v ktorých MNO pôsobili ako aktívny sociálny aktér – pri diskusii a kampani okolo témy 2 % daňovej asignácie, v programovaní štrukturálnych fondov na obdobie 2007 – 2013, v parlamentných a komunálnych voľbách, v rozvojových aktivitách v zahraničí a ďalších.

Kľúčové slová: mimovládne neziskové organizácie (MNO), dobrovoľníctvo, 2 % daňová asignácia, kampaň *Ludia ľuďom*, diskusia o verejnej prospešnosti, štrukturálne fondy EÚ, nadácie, rozvojová a humanitárna pomoc, MNO a občianski aktivisti vo voľbách 2006, dôveryhodnosť MNO, občianska spoločnosť.

1. ÚVOD

Rok 2006 mal pre slovenský mimovládny sektor mnoho tváří. Na jednej tisíce organizácií pokračovali vo svojej užitočnej a pestrej práci v mnohých oblastiach, do ktorej sa zapájali desiatky tisíc dobrovoľníkov a zamestnancov slúžiacich spoločenským potrebám a státisícim občanov. Na túto prácu si dokázali získať prostriedky z rôznych zdrojov a nárast počtu MNO, ktoré využili mechanizmus daňovej asignácie, ako aj tých, ktoré sa zaregistrovali pre ďalší rok, je jedným zo svedectiev o rozmachu sektora.

Ďalším potvrdením záujmu občanov o slobodné združovanie a o verejnoprospešné a ostatné občianske aktivity je zrod nových organizácií. Hoci do povedomia širšej verejnosti sa zapísali najmä niektoré väčšie organizácie, často charitatívne, sociálno-zdravotne či humanitárne zamerané, ktoré si vedia získať pozornosť a svoju činnosť prezentujú pútavou formou, medzi novo zaregistrovanými organizáciami nájdeme aj mnoho malých, autentických mimovládok, neraz pôsobiacich mimo hlavného mesta či iných veľkých miest. Prieskumy verejnej mienky aj v uplynulom roku potvrdili, že MNO sa tešia spoločenskému uznaniu a výrazne vyššej dôvere ako napríklad politické strany.

Toto systematické pôsobenie mimovládnych organizácií ako dôležitej súčasti občianskej spoločnosti však bolo v roku 2006 narušené a ohrozené pokusom zaviesť novú legislatívu, ktorá by výrazne obmedzila podmienky pre vykonávanie ich činnosti. Návrhy predložené Ministerstvom financií novej vlády, ktorá vzišla z parlamentných volieb v júni 2006, mali totiž o. i. celkom zrušiť daňovú asignáciu právnických osôb a zvýšiť minimálnu poukazovanú čiastku podielu zaplatenej dane u fyzických osôb na 250 Sk. Predstavitelia tohto rezortu argumentovali podobne ako predchádzajúca vláda, ktorá sa o toto opatrenie neúspešne pokúsila v roku 2005 – administratívnou náročnosťou spracúvania veľkého množstva nízkych platieb (od 20 Sk) v prípade individuálnych darcov a netransparentnosťou, nesystémovosťou, resp. tiež zneužívaním mechanizmu

¹ V texte používame označenie „mimovládne neziskové organizácie“ so skratkou MNO namiesto v minulosti väčšmi rozšíreného výrazu MVO, keďže charakteristiku neziskovosti – teda činnosti, ktorá sa nerealizuje s primárnym účelom dosiahnuť zisk – považujeme za rovnako podstatnú ako „mimovládnosť“ – teda tradičné vymedzenie, že ide o organizácie, ktoré majú neštatný charakter.

daňovej asignácie právnickými osobami. Otázka zrušenia daňovej asignácie právnických osôb bola pritom nastolená v čase, keď neexistovala širšia dohoda ani predstava o spôsoboch, miere či výške podpory MNO z verejných zdrojov. Pre mnohé, najmä menšie organizácie predstavoval návrh zníženia daňovej asignácie hrozbu, že prídu o práčne budované a pre ne kľúčové zdroje relatívne stabilizovaných príjmov z daňovej asignácie.

Bolo len prirodzené, že proti takémuto zámeru sa MNO rozhodne ohradili a začali mobilizovať svoje sily a hľadať spojencov v úsilí, aby sa našlo iné, prijateľnejšie riešenie. Rok 2006 sa tak okrem roku vytrvalej práce stal aj rokom dramatickým, rokom, keďže po dlhšom období sa značná časť tretieho sektora ocitla v stave ohrozenia.

Občianska mobilizácia na jednej strane znamenala pre niektoré mnohé organizácie odčerpanie ich kapacít, keďže museli venovať svoje sily na odvrátenie hroziacich škôd; na druhej strane paradoxne znamenala aj určité posilnenie tretieho sektora ako celku. Toto posilnenie malo dve základné podoby. Po prvé, jednotlivé segmenty tretieho sektora, ktorý už dávnejšie nepredstavuje nijaký jednoliaty celok, boli nútené navzájom intenzívne komunikovať a osvedčiť svoje schopnosti kooperovať v mene spoločného záujmu. Po druhé, vďaka občianskej kampani, ktorá sprevádzala úsilie MNO odvrátiť nepriaznivý legislatívny vývoj, dokázali občianski aktivisti a ich organizácie zaujať verejnosť a profilovať sa ako užitočná a neraz ťažko nahraditeľná sila.

Spor občianskeho sektora s predstaviteľmi Ministerstva financií bol pomerne široko medializovaný a vďaka nemu i vďaka sprievodnej občianskej kampani sa vlastne otvorila spoločenská diskusia nielen o budúcnosti tretieho sektora a vhodného spôsobu jeho podpory z verejných prostriedkov, ale aj o význame občianskej spoločnosti, osobitne po zmene vládnej garnitúry po júnových parlamentných voľbách.

Jadro kapitoly o mimovládnom neziskovom prostredí v roku 2006 tvorí časť venovaná legislatíve, kde dominuje občianska kampaň *Ludia ľudom* za zachovanie dvojpercentnej daňovej asignácie. S touto témou, totiž témou potrebných zdrojov na činnosť MNO i témou ich postavenia v spoločnosti, však organicky súvisia aj ďalšie časti, ktoré sme považovali za potrebné sem zaradiť: otázky verejnej prospešnosti; strategický význam slovenských nadácií a ich možnosti posilňovať neziskový sektor; úloha štrukturálnych fondov EÚ pri budovaní kapacít MNO; otázky účasti verejnosti na programovaní verejných fondov; problémy skutočného partnerstva medzi štátom a MNO; a napokon tiež otázky účasti občianskych organizácií a aktivistov na voľbách. Všetky tieto pasáže prinášajú nepostrádateľné faktické podklady pre každého, komu leží na srdci osud občianskej spoločnosti na Slovensku.

2. MIMOVLÁDNY NEZISKOVÝ SEKTOR V ČÍSLACH

2.1. KVANTIFIKÁCIA MNO

V minuloročnej Súhrnnej správe sme pripomenuli okolnosť, že určiť presný počet MNO nie je jednoduché. Dôvodom je predovšetkým miera naplnenia kritéria „mimovládny“ či

„neziskový“, a tiež aktuálnosť údajov. Pri základnom kvantitatívnom určení sa obvykle vychádza z Registra právnických osôb Ministerstva vnútra SR (MV SR). Podľa neho môžeme dospieť k nasledovným údajom:

Tabuľka 1
Počet MNO v rokoch 2002 – 2006 podľa právnej formy

<i>Právna forma</i>	2002	2003	2004	2005	2006
Občianske združenie	20 803	20 575	23 789	23 622	27 906
Neinvestičný fond	345	440	513	493	555
Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby	215	397	831	845	1 365
Nadácie	553	249	305	325	475
Organizácia s medzinárodným prvkom			122	115	152
Združenie právnických osôb					952
Združenie obcí					293
<i>Spolu</i>	21 916	21 661	25 560	25 400	31 698

Zdroj:

Rok 2002 k 30. 09. 2002 podľa Súhrnnej správy o stave spoločnosti II., s. 315 s odvolaním sa na zdroj MV SR.

Rok 2003 k 01. 09. 2003 podľa toho istého zdroja.

Rok 2004 k 28. 02. 2005 podľa toho istého zdroja.

Rok 2005 k 31. 12. 2005 MV SR „www.civil.gov.sk“.

Rok 2006 k 31. 12. 2006 podľa údajov MV SR.

Spomínaný register právnických osôb nerozlišuje, či je daná právna forma (nadácia či nezisková organizácia) založená súkromným alebo verejným subjektom, a preto sa nedá všetkým takto zaregistrovaným organizáciám foriem priradiť znak **mimovládnosti**, teda úplnej oddelenosti takýchto subjektov od štátu, resp. od verejnej správy. Predsa však sme tohto roku pridali do zoznamu aj združenia právnických osôb a združenia obcí, ktoré, ako je známe z praxe, často zakladali obce či samosprávne kraje. Obce a samosprávne kraje v poslednom období zakladali aj neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby i občianske združenia.

Iným problémom je znak **neziskovosti**: tu “konceptuálnu čistotu” kategórie občianskych združení ako právnej formy nezriadenej na podnikanie narušujú napríklad niektoré športové kluby pôsobiace v profesionálnom športe, ktoré majú formálny status občianskeho združenia. Napĺňanie tohto znaku sa tým zneprehľadňuje.

Napriek týmto výhradám predstavuje register solídnu údajovú bázu dokumentujúcu rozvoj MNO a ich jednotlivých foriem.

V minulom roku sme tiež neuvádzali počty cirkevných organizácií. Cirkvi sa však do neziskového sektora zaraďujú napríklad podľa takej komplexnej a medzinárodne akceptovanej metodiky, akou je John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project (JHCNSP; pripomeňme, že táto metodika požaduje, aby zaradené jednotky mali päť

základných znakov – boli súkromné, organizované, neziskové, samosprávne a dobrovoľné). Tento rok použijeme evidenciu cirkevných právnických osôb, ktorú vedie Ministerstvo kultúry SR. Podľa údajov tohto rezortu (www.culture.gov.sk) bolo k októbru 2006 registrovaných 2778 všetkých cirkevných právnických osôb, z toho ústredí 28, organizačných zložiek 2514 a iných cirkevných právnických osôb, napríklad aj združení, 236.

2.2. REGISTROVANÍ PRIJÍMATELIA 1 %, RESP. 2 % PODIELU ZAPLATENEJ DANE Z PRÍJMU

Významným parametrom hodnotenia aktivity MNO sú údaje o registrovaných prijímateľoch 1 %, resp. 2 % podielu zaplatenej dane z príjmu fyzických a právnických osôb (tabuľka 2).

Tabuľka 2

Registrovaní prijímatelia 1 % a od roku 2004 2 % podielu zaplatenej dane z príjmu

<i>Právna forma</i>	2002	2003	2004	2005	2006
Občianske združenie	3314	2825	3250	4983	-
Neinvestičný fond	164	137	165	219	-
Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby	103	94	139	230	-
Nadácie	321	187	168	197	-
Organizácia s medzinárodným prvkom	3	4	3	8	-
Účelové zariadenie cirkví a náboženskej spoločnosti	86	88	78	103	-
Slovenský Červený kríž	44	34	29	30	-
Spolu	4035	3369	3829	5746	7062

Poznámka: „-“ : údaje nie sú k dispozícii

Zdroj: 1. Slovenské neziskové servisné centrum; <http://www.rozhodni.sk>.

Tento zdroj uvádza aj zoznam organizácií, ktoré boli vylúčené zo zoznamu prijímateľov, a to pre nesplnenie zákonom stanovených povinností (zverejnenie použitia získaných prostriedkov v Obchodnom vestníku). V tomto zozname sa v súčasnosti nachádza 146 subjektov, ktoré v r. 2007 nebudú mať možnosť uchádzať sa o daňovú asignáciu (dodajme, že takýchto organizácií je dosť málo, približne 2 % z tých, ktoré podmienky splnili).

Od septembra do decembra 2006 prebiehala registrácia príjemcov pre poukazovanie podielu zaplatenej dane pre r. 2007. Počet zaregistrovaných subjektov v registri Notárskej komory SR dosiahol 7652. To okrem iného svedčí o skutočnosti, že rozsiahle a sústredené úsilie komunity MNO nestratí tento mimoriadne dôležitý zdroj príjmov – o čom pojedná nasledujúca časť – malo svoje oprávnenie.

Súhrnne vidíme, že počet MNO mal v r. 2006 rastúci charakter, a to i v rámci jednotlivých právnych foriem. Nárast oproti predchádzajúcemu roku je viditeľný aj na počte MNO, ktoré využili mechanizmus daňovej asignácie.

3. LEGISLATÍVA TÝKAJÚCA SA MNO

3.1. NÁVRH NA ZRUŠENIE DAŇOVEJ ASIGNÁCIE PRÁVNICKÝCH OSÔB A KAMPAŇ *LUDIA LUĎOM*

Najvýznamnejším dianím na poli legislatívy týkajúcej sa MNO v r. 2006 bola verejná diskusia od septembra do konca roku 2006, ktorú v rámci novely zákona o dani z príjmov predloženej do vlády v septembri 2006 vyvolali návrhy Ministerstva financií SR. Návrhy mali pôvodne zrušiť daňovú asignáciu právnických osôb, zvýšiť minimálnu poukazovanú čiastku podielu zaplatenej dane u fyzických osôb na 250 Sk a zrušiť nezdaniteľných 300 tis. Sk z príjmov z vedľajšej činnosti neziskových organizácií. Ako sme už spomínali, argumentácia sa veľmi nelíšila od tej predloženej do parlamentu v roku 2005 ešte bývalou vládou. Podľa Ministerstva financií ide o prvok, ktorý je „zbytočným nesystémovým opatrením“, v prípade asignácií od jednotlivcov sa vyznačuje sa „mimoriadnou administratívnou náročnosťou“ a navyše ide o mechanizmus, ktorý sa údajne „často zneužíva“.

Treba dodať, že otázka zrušenia daňovej asignácie právnických osôb bola nastolená v čase, keď neexistovala širšia dohoda ani predstava o spôsoboch miere či výške podpory MNO z verejných zdrojov. Navyše viacerí predstavitelia neziskového sektora či už v médiách, alebo prostredníctvom Rady vlády pre MNO opakovane upozorňovali na to, že neexistuje všeobecne prijímaná koncepcia využívania verejných zdrojov na podporu a rozvoj kapacít MNO. Na Slovensku pôsobí veľa malých mimovládnych organizácií a obmedzenými kapacitami, ktoré by chystaný krok ohrozil a nejedny z nich by priviedol k zániku. Neexistencia alternatív a neočakávanosť návrhu vyvolali hlasnú reakciu MNO, ktoré sa proti návrhu v médiách ohradili. Ozvali sa aj viacerí predstavitelia podnikateľského sektora, či už ako osobnosti alebo ako inštitúcie (Republiková únia zamestnávateľov, Business Leaders Forum), a to z veľmi rôznorodých oblastí podnikania. Výstižne sa k tomu hneď na začiatku sporu vyslovil Juraj Heger, riaditeľ spoločnosti Sloart: “Od existujúceho systému závisia tisíce drobných organizácií a napríklad v oblasti miestnej kultúry sa 2 % stali záchranou pre mnoho aktivít. Zrušenie asignácie by bolo prvým priamym kopnutím pod pás, ktoré by nová vláda ušetrila tomu dobrému, čo sa na Slovensku podarilo presadiť a čo nám v mnohých okolitých krajinách závidia. Hanbil by som sa, ak by vláda kvôli niekoľkým bohatým firmám, ktoré systém čiastočne zneužívajú, vyliala z vaničky toľko detí.” Rovnakú stránku prízvukoval v tom istom vydaní “barometra týždenníka TREND” v septembri 2006 napríklad aj Pavol Lančarič, generálny riaditeľ Orange Slovensko, ktorý poukázal na možnosť existujúci systém vylepšiť – azda „prísnejšie definovanými spôsobmi použitia a aj následnej kontroly, auditovateľnosti, štandardného reportingu“, len nie „vyhlasovať heslá o nesystémovosti, ani nevylievať s vaničkou aj dieťa. Tí, čo naozaj realizujú solidaritu v praxi, si to určite nezaslúžia“.

Neziskové organizácie okamžite zareagovali na úsilie Ministerstva financií SR reštriktívne zasiahnuť do mechanizmu asignácie. Reakcia mala dve podoby. Prvú tvorili početné kritické spontánne vyhlásenia, ktoré apelovali na nerozumnosť chystaného opatrenia, dokumentovali jeho možnú škodlivosť, prípadne tiež informovali o činnosti príslušných MNO. Druhou bolo zapojenie sa do rozhodovacieho procesu formou tzv. hromadnej pripomienky, ktorú podpísalo vyše 7 500 občanov.

3.1.1. Hromadná pripomienka k návrhu Ministerstva financií SR

Svoje výhrady predložili zástupcovia MNO 17. septembra 2006, hneď po zverejnení pripomienkovacieho konania. Pripomeňme, že sa tak stalo v súlade s dávnejšie schválenými Legislatívnymi pravidlami vlády a dodajme, že išlo o *hromadnú pripomienku* k návrhu Zákona o dani z príjmov, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (číslo materiálu MF/22086/2006-72). MNO požadovali vypustiť z predloženého návrhu zákona o dani ustanovenia týkajúce sa úprav asignácie, ako aj zdaňovania príjmov MNO z vedľajšej činnosti, pričom ich pripomienka mala charakter zásadnej pripomienky.

Spontánne zorganizovanú hromadnú pripomienku elektronicky cez www.changenet.sk v priebehu týždňa podpísalo viac ako 7 500 ľudí. Podľa dohody oprávnenie zastupovať v tomto prípade verejnosť mali Helena Woleková, Peter Haňdiak, Boris Strečanský a Milan Andrejkovič. Úlohou zástupcov bolo namietat' navrhované opatrenia pri rokovaní s Ministerstvom financií SR.

Rokovanie však bolo neúspešné. Ministerstvo financií SR odôvodnilo návrh argumentom, že po dvoch rokoch sa v praxi ukázalo uplatňovanie poukazovania finančných prostriedkov aj právnickými osobami ako nesystémové riešenie, z dôvodu prerozdeľovania vysokých súm daňových príjmov jednotlivým neziskovým organizáciám ako prijímateľom podielu zaplatenej dane (Dôvodová správa k návrhu zákona, www.finance.gov.sk). Ministerstvo financií SR neakceptovalo ani hromadnú pripomienku občanov, ani argumenty zástupcov mimovládneho sektora a predložilo reštriktívny návrh v nezmenenej podobe na rokovanie Vlády SR.

Vláda si pravdepodobne uvedomila určitú problematickosť razantne presadzovaného riešenia navrhovaného Ministerstvom financií a aspoň čiastočne ustúpila, keď 27. septembra 2006 rozhodla, že možnosť poukázať časť dane právnickým osobám úplne nezruší, ale zníži na z 2 % na 0,5 % zo zaplatenej dane. Takto koncipovanú novelu posunula na rokovanie Národnej rady SR. Ako sa dalo očakávať, predstavitelia mimovládneho sektora nemohli byť s takýmto riešením spokojní, pretože problémy mnohých MNO by sa takýmto postupom nevyriešili. Rozhodnutie označili za „nešťastné a nepochopiteľné“: kritizovali najmä skutočnosť, že namiesto snahy o zlepšenie mechanizmu poukazovania podielu zaplatenej dane tak, aby sa dosiahla lepšia verejná kontrola nad používaním a účelným vynakladaním týchto prostriedkov, sa vláda naďalej

riadila reštrikčným úmyslom. Spor sa vyhrotil a ďalší zápas sa preniesol na pôdu parlamentu.

Vzniknutá situácia signalizovala aj ďalšie skutočnosti. Hoci mimovládne organizácie jasne formulovali svoje výhrady k navrhovanej novele, bolo nevyhnutné získať aj väčšiu podporu verejnej mienky. Z výskumu, ktorý v dňoch 22. septembra. až 4. októbra 2006 realizovala agentúra ACRC síce vyplynulo, že takmer polovica dospelých občanov Slovenska (46 %) sa vyslovila proti zrušeniu 2 % z dane právnických osôb, zároveň však 20 % respondentov tento návrh vôbec nezaregistrovalo a 21 % obyvateľov opýtaných k tejto veci zaujímal ľahostajný postoj. Značnej časti verejnosti teda osud MNO neležal až tak na srdci. Aj z neskoršieho výskumu Inštitútu pre verejné otázky bolo zrejmé, že ešte začiatkom novembra 2006 bolo až 16 % takých, ktorí vôbec nezaregistrovali, že sa v tejto oblasti niečo vážne odohráva (ďalších 10 % odpovedalo vyhýbavo) a celá polovica obyvateľstva nepociťovala znepokojenie z pokusu vlády obmedziť finančné zdroje pre MNO.

3.1.2. Kampaň *Ludia ľuďom*

Zástupcovia platformy MNO a ďalší aktivisti sa preto rozhodli v októbri 2006 odštartovať kampaň *Ludia ľuďom. Za 2 % z dane na verejnoprospešné účely*. Jej cieľom bolo dosiahnuť, aby – aj s prihliadnutím na hlas verejnosti – poslanci Národnej rady SR napokon novelizáciu príslušného zákona neprijali a ponechali v platnosti súčasný stav. Druhým cieľom kampane bolo aj rozprúdiť celospoločenskú diskusiu o podpore dobročinnosti na Slovensku.

Kampaň *Ludia ľuďom* mala ukázať šírku záberu neziskového sektora a pritiahnúť pozornosť verejnosti k bohatej palete užitočných činností, ktoré sa realizujú pomocou prostriedkov z daňovej asignácie. Mimovládne organizácie doslova vyniesli svoje aktivity do ulíc, aby tak oslovili čo najširšiu verejnosť a získali jej podporu pri presvedčaní poslancov NR SR.

Kampaň bola rozdelená na dve časti – prvá vrcholila pri schvaľovaní novely Zákona o dani z príjmov v Národnej rade SR v decembri 2006 a druhá časť pokračuje celospoločenským diskurzom o podpore dobročinnosti z verejných zdrojov a daňovej motivácii darcov. Načasovanie kampane smerovalo k rozhodujúcemu hlasovaniu na schôdzi NR SR, ktorá sa mala začať 5. decembra 2006.

Ľudia z mimovládnych organizácií verili, že je možné na poslancov parlamentu apelovať. Vyjednávanie bolo vecné a zo strany MNO korektné, kampaň bola postavená pozitívne. Predstavitelia MNO sa nebránili diskusii o zlepšení kontrolných mechanizmov, pričom sami podali niekoľko návrhov. Úsilie MNO vychádzalo z presvedčenia, že štát môže v spolupráci so svojimi občanmi dosiahnuť oveľa viac, ako keď koná sám a chceli štát priviesť k tomu, aby podporoval občanov v darcovstve a vzájomnej pomoci.

Aktivity MNO súvisiace s obhajobou mechanizmu daňovej asignácie mali zároveň aj mobilizačný efekt dovnútra prostredia MNO. K výzvam orientovaným na vládu či NR SR sa pridalo množstvo formálnych i neformálnych platforiem MNO ako Rada mládeže Slovenska, Ekofórum, Sociofórum, Únia materských centier SR, Platforma mimovládnych rozvojových organizácií, Asociácia komunitných nadácií SR, Fórum donorov, Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov, Rada mimovládnych organizácií rómskych komunit, Spoločnosť environmentálne-výchovných organizácií Špirála, Slovenský zväz telesne postihnutých, Iniciatíva Inakosť, Ekumenická rada cirkví, Asociácia Fórum žien 2000, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím.

Keďže MNO nemajú jednu spoločnú reprezentatívnu strešnú organizáciu, ktorá by zastupovala ich záujmy, predstavovala široká podpora Kampani za 2 % z dane poskytnutá uvedenými platformami silný mandát výboru Kampane rokovať s partnermi z vlády a NR SR a vyjadrovať sa k téme v médiách. Dá sa predpokladať, že platformy MNO sa budú aj vr. 2007 usilovať o spoločný postup voči štátu v otázkach úprav právneho a daňového prostredia pre pôsobenie MNO.

Akčnú zložku Kampane tvorila skupina osôb z prostredia jednotlivých MNO, platforiem MNO i odborníkov, ktorí mali vôľu a záujem sa v tejto téme angažovať nad rámec svojich každodenných povinností.

Organizácia Kampane bola založená na intenzívnej vnútornej komunikácii kľúčových osôb a vyznačovala sa flexibilitou prijímania rozhodnutí a úsilím o zachovanie konsenzu. Koordinátormi kampane boli Filip Vagač, Boris Strečanský a Marcel Zajac s praktickou pomocou Barbory Paulenovej a Jaroslavy Farkašovskej. Efektívnu mediálnu koordináciu kampane zabezpečovala Saskia Repčíková v spolupráci s Hanou Lyons. Právnu pomoc poskytoval advokát Peter Haňdiak, jeden z tvorcov ustanovení o daňovej asignácii a ekonomické analýzy dodával Milan Andrejkovič. Okrem spomenutých osôb, členmi Organizačného výboru Kampani boli Pavol Demeš, Zuzana Konrádová, Lucia Stasselová a Helena Woleková. V širšom okruhu osôb pomáhajúcich počas kampane aktívne pôsobili Martin Bútora, Ivan Ježík, Ján Gombala, Jana Kadlecová a Martin Mojzeš. Počas Týždňa neziskových organizácií pôsobili v regiónoch Slovenska regionálni koordinátori Július Šréter, Alena Mičicová, Alena Karasová, Ľubica Lachká, Myrtil Nagy, Štefan Hajdu a ďalší. Logistické zabezpečenie a organizačnú infraštruktúru Kampani poskytlo Centrum pre filantropiu n.o.

3.1.3. Celoslovenská konferencia *Eudia ľuďom*

Myšlienka kampane si veľmi rýchlo našla podporu v celom neziskovom sektore i vo verejnosti. Jej symbolom sa stala žltá stužka a jej štartom Celoslovenská konferencia mimovládnych organizácií *Eudia ľuďom*, ktorá sa konala 24. októbra 2006 v bratislavskom Parku kultúry a oddychu. Na konferenciu pricestovalo približne 200 účastníkov z celého Slovenska. Na podporu zachovania dvojpercentnej asignácie vystúpili osobnosti verejného, kultúrneho a politického života: Eva Siracká, Zuzana Szatmáry, Ján Filc, Anton Srholec, Juraj Kukura, Pavol Lančarič a Ján Riapoš. Kampaň

Ludia ľudom predstavili Martin Bútora a Filip Vagač. Pokračovaním konferencie bola diskusia pri okrúhlym stole, ktorej sa zúčastnili zástupcovia koaličných i opozičných poslaneckých parlamentných klubov. Pozvanie prijali József Berényi zo SMK, Miroslav Číž zo strany SMER-SD, Milan Urbáni a Ján Kovarčík za ĽS-HZDS, Mária Sabolová a Monika Gibalová za KDH, Magda Vášáryová za SDKÚ-DS a Valentín Švidroň za SNS. Diskusiu moderoval Pavol Demeš. Prakticky všetci pozvaní zástupcovia parlamentných strán deklarovali podporu mimovládnyh organizáciám a ich činnosti a viacerí boli prístupní aj myšlienke zachovať daňovú asignáciu. Zároveň však tlmochli stanoviská svojich politických strán. Zatiaľ čo ĽS-HZDS potvrdilo do istej miery prekvapujúcu podporu mechanizmu asignácie, ktorú aj svojim osobným angažovaním zdôrazňovali aj predstaviťky SDKÚ-DS a KDH, ako aj zástupca SMK, reprezentanti strán SNS a SMER-SD opatrne tlmochli rezervovaný postoj i výhrady, najmä k obsahu aktivít a kontrolným mechanizmom vo využívaní prostriedkov z asignácie.

Účastníci konferencie prijali Výzvu poslancom Národnej rady SR a diskusiou so zástupcami poslaneckých parlamentných klubov odštartovali celospoločenskú diskusiu o podpore dobročinnosti na Slovensku. Aj vďaka silnej účasti zástupcov mimovládnych organizácií i politikov a podpore médií mohli dať mimovládne organizácie jednoznačný signál verejnosti i politikom o tom, že navrhované zmeny v novele zákona o dani z príjmu považujú za neprijateľné.

Hneď po ukončení konferencie odniesli členovia organizačného výboru do NR SR osobný list pre každého zo 150 poslancov, ktorý obsahoval výzvu prijatú účastníkmi konferencie a pozmeňovací návrh na zmenu návrhu zákona o dani z príjmov. Zároveň sa stretli s predsedom NR SR Pavlom Paškom (SMER-SD), ktorého upozornili na dôležitosť tohto bodu rokovania NR SR a zdôraznili ochotu mimovládneho sektora vysvetľovať argumenty za zachovanie daňovej asignácie naprieč politickým spektrom. Konferencia bola nepochybne úspechom; konečné výsledky rokovania parlamentu o novele Zákona o dani z príjmov však boli stále veľmi otázné.

3.1.4. Kniha o 2 %

Počas celého obdobia kampane od jednotlivých mimovládnych organizácií prichádzali príspevky na tému využitia 2 % z dane. Svoje príbehy o dvoch percentách napísalo viac ako sto MNO a tak mohla vzniknúť Kniha 2 %, ktorá je obrazom toho, aké dôležité sú prostriedky z daňovej asignácie pre celú spoločnosť a pre rôzne skupiny občanov.

Nájdeme tam ukážky občianskeho nasadenia malého počtu obetavých ľudí i príklady systematickej dlhoročnej práce, ktorá prináša výsledky. Napríklad občianske združenie **Kyklop** z daňovej asignácie prijalo na účet združenia 66 tisíc korún. „Sme malinké občianske združenie (je nás dokopy 9, z toho 3 deti), ktoré pôsobí v Ivanke pri Dunaji a v Bratislave. Svoje aktivity zameriavame na zrakovo postihnuté deti a mládež, pretože sme sami zrakovo postihnutí“, uvádzajú vo svojom príbehu dvoch percent.

„Z daňovej asignácie od jednotlivcov,“ píše predstaviteľ **Združenia Slatinka** vo Zvolene, „sme obdržali na náš účet takmer 32 tisíc korún. Z nich sme zabezpečili fungovanie ekoporadne „Zelená skrinka“, kde pre obyvateľov Zvolena a okolia bezplatne poskytujeme telefonicky, písomne, elektronicky, ale aj osobne informácie o tom, ako riešiť konkrétne problémy životného prostredia aj ako vzniku problémov predchádzať. Cieľom poradne je naučiť verejnosť obracať sa správnym spôsobom na správne miesta tak, aby nedochádzalo k zahlcovaniu úradníkov nekvalifikovanými sťažnosťami a na druhej strane tak, aby sa ľudia vedeli domôcť nápravy negatívneho stavu ich prostredia. Ekoporadňa je tiež miestom, ktoré poskytuje informácie o životnom prostredí, o prírodných lokalitách aj o histórii regiónu žiakom a študentom, a tak sčasti odbremeňujeme od tejto práce štátnych zamestnancov, ktorých kapacity zaťažovali mladí doteraz.“ Okrem toho získalo Združenie aj takmer 115 000 Sk od právnických osôb, ktoré použilo na opravu veľkého ihriska na sídlisku Zvolen – Západ a na výrobu a osadenie dvoch úplne nových ihrísk na sídliskách Sekier a Bukovinka: „To, ako budú nové ihriská vyzeráť a kde budú presne osadené, sme naplánovali spolu s ľuďmi, ktorí na sídliskách žijú.“ Všetky zariadenia Združenie darovalo mestu Zvolen, ktoré sa dnes o upravené priestranstvá stará.

Aj pomerne veľká suma 39 505,- Sk z daňovej asignácie pomohla mimovládnej organizácii **Pät' Pé** v roku 2006 zorganizovať letné tábory, ktorých sa zúčastnilo 170 mladých ľudí z celého Slovenska. Tábory boli zamerané na pomoc pri ochrane prírodných, kultúrnych a technických pamiatok prostredníctvom práce dobrovoľníkov.

Pôsobivým príkladom je aj použitie prostriedkov, ktoré získala **Nadácia Ekopolis**, známa nielen svojím koncepčným prístupom k zveľaďovaniu životného prostredia, ale aj imaginatívnymi technikami na mobilizáciu občanov. Príkladom môžu byť roky 2005 a 2006, keď Nadácia získala každoročne vyše milióna korún od právnických i fyzických osôb (www.ekopolis.sk). Okrem známeho Fondu Tatry pomáhajúceho obnoviť turistické chodníky, prístrešky, plochy v lesoch a na tatranských sídliskách, vysadiť stovky stromov a kríkov, či podporiť vzdelávacie projekty o tatranských lesoch ich vynaložili napríklad na podporu projektov kultivácie zväčša zanedbaných alebo zdevastovaných verejných priestorov i na aktivizáciu občanov. Ako informujú predstavitelia Nadácie Peter Medveď a Henrieta Hrinková, takto ožil zanedbaný priestor za jednou z knižníc v Žiline, ktorý sa zmenil s pomocou dobrovoľníkov na literárny parčík s miestami pre hry, oddych a čítanie; oddychový priestor pre menšie deti, ich rodičov, aj starších ľudí vo Zvolene či podobný priestor pre oddych a hry starších detí v Nitre; takto sa zrodilo detská Čarovná záhrada v Leviciach; takto sa skrášlila zanedbaná záhrada pri materskej škôlke v Pezinku a premení na miesto stretávania a oddychu obyvateľov rôznych vekových kategórií a záujmov; takto občania v Kežmarku premenia nefunkčné ihrisko na prítulné verejné priestranstvo a občania Nových Zámok upravujú priestory na sídlisku. Pozoruhodné sú investície do Fondu aktívnych občanov v rámci projektu Kto je kto vo VÚC, kde voliči dostali informácie o hlasovaní a rozhodovaní poslancov Banskobystrického, Prešovského a Trenčianskeho kraja alebo do projektu Obhajoba občianskych záujmov, kde sa ľudia učia, ako sa zapájať do riešenia vecí verejných, do legislatívnych zmien a kontroly moci.

Členovia **Združenia rodičov a priateľov hluchoslepých detí** z daňovej asignácie obdržali na účet združenia v roku 2005 viac ako dva milióny korún a v roku 2006 milión dvestotísíc korún. Všetky takto vyzbierané finančné prostriedky venovali realizácii pilotného projektu asistovaného malokapacitného bývania pre hluchoslepých dospelých. Za takouto skromnou vetou sa skrýva projekt potenciálne veľkého významu, ktorý tak môže reálne prispieť k zvýšeniu dôstojnosti života občanov žijúcich v osobitne komplikovaných okolnostiach.

Členovia občianskeho združenia **Pre prírodu** časť z peňazí, ktoré získali z 2 % daní fyzických a právnických osôb za rok 2005, použili na projekt **Žabie taxi**. Pod týmto názvom sa skrývajú každoročné jarné záchranné prenosy žiab na rizikových úsekoch ciest.

Príbeh o dvoch percentách, s ktorými pracovali v **Domove dôchodcov a Domove sociálnych služieb Klas n.o.**, sa týka veľmi konkrétnej skupiny občanov, pre ktorých je takáto pomoc doslova nenahraditeľná. V citovanej knihe o tom píšú: „Z 2 % sme si mohli dovoliť kúpiť pre našich obyvateľov – zdravotne ťažko postihnutých, imobilných starých ľudí elektrické polohovateľné postele a hydraulické zdvíhacie zariadenie na premiestnenie imobilných osôb.“ (www.ludia-ludom.sk)

V knihe o 2 percentách sa predstavilo aj **Občianske združenie TATRY (OZ TATRY)**, ktoré spolupracuje aj so štátnymi a samosprávnymi orgánmi, podnikateľskými subjektami a ďalšími MNO a za svoju činnosť už získalo niekoľko domácich i zahraničných prestížnych ocenení (spomeňme aspoň projekt „10 tisíc stromov Liptova“ či záchrana Letanovského mlyna). Pozoruhodný bol napríklad projekt „Toky nie sú stoky!“ zameraný na občiansku zodpovednosť voči miestnym vodným tokom a vodným zdrojom, a pozostávajúci z rôznorodých osvetových, propagačných a praktických aktivít. OZ TATRY je skvelým príkladom toho, čo je príznačné pre viaceré iné MNO: ako uvádza predstaviteľ Združenia Rudolf Pado, dobrovoľnícky vklad od začiatku realizácie len tohto projektu dosiahol 15 680 hodín, čo po prepočte na hodinovú mzdu 60 korún predstavuje dobrovoľnícky nefinančný vklad viac ako 940 tisíc korún.

Ide o jeden zo špecifických priaznivých dopadov pôsobenia MNO, na ktorý poukázal vo verejnej rozprave aj Peter Haňdiak. Podľa neho si neziskový sektor si uvedomuje, že existujúci mechanizmus nie je najdokonalejší a stále existuje priestor na jeho vylepšenie – „preto sme už v minulosti pripravili viacero legislatívnych návrhov na to, ako upraviť súčasné znenie zákona a predísť zneužívaniu tohto mechanizmu“. Jeho úplné zrušenie by však podľa Haňdiaka „nebolo šťastným riešením“ aj preto, lebo „až 99 percent peňazí, ktoré MNO získali vďaka tomuto mechanizmu, v skutočnosti nepracujú ako peniaze, ale ako energia“, ktorá hodnoty, aké vyznávajú mimovládne organizácie, rozširuje ďalej.

Jedným z hmatateľných a dobre zdokumentovaných dôkazov tohto tvrdenia je činnosť **Nadácie Pontis**, ktorá prostredníctvom asignácie 2 % dane z príjmu v rokoch 2004, 2005 a 2006 získali sumu približne 43 miliónov slovenských korún. „Tieto finančné prostriedky nám umožnili efektívnym a transparentným spôsobom podporiť takmer 130 organizácií a spolu približne 200 projektov,“ hovorí jej riaditeľka Lenka Surotchak (o

použití 2 % sa možno presvedčiť na stránke www.nadaciapontis.sk). Okrem posilňovania demokracie prehlbovaním občianskeho povedomia a výmenou skúseností na Slovensku aj v zahraničí je vari najvýraznejšou črtou Pontisu „stavať mosty“, t. j. prepájať jednotlivé sektory slovenskej spoločnosti a napomáhať ich efektívnej spolupráci, motivovať jednotlivcov a firmy k zodpovednosti za seba a okolitý svet. Ako príklady možno uviesť zlepšenie prístrojového vybavenia Kliniky popálenín a rekonštrukčnej chirurgie či Detského kardiocentra; pomoc obciam na východnom Slovensku postihnutým záplavami; obnova Tatier v spolupráci so Slovenským skautingom; Majstrovstvá SR v krose mentálne postihnutých; projekty zamerané na podporované zamestnávanie a chránené dielne; udržanie a záchrana 13 zrúcanín stredovekých hradov; obnova a vybudovanie asi 2 000 km cyklotrás atď. Tieto činnosti samozrejme nevykonávajú zamestnanci Nadácie – no bez nich by pravdepodobne nevznikli, pretože práve ich pričinením sa uvádza do života energia, vďaka ktorej sa projekty uskutočnia. „Sila modernej spoločnosti,“ píše predstaviteľ Nadácie, „závisí od individuálnej vyspelosti a otvorenosti jednotlivcov“; aj preto realizujú malé komunitné projekty podporujúce schopnosť pozitívne riešiť problémy každodenného života – od úpravy okolia v obytných zónach cez rozvoj mládežníckych klubov, prezentáciu lokálnych kultúrnych pamiatok až po prirodzené vodiace línie pre zrakovo postihnutých. „Sú to drobné projekty, ktoré majú vplyv na zvýšenie kvality života v komunitách. Predstavitelia samosprávy ich vysoko oceňujú, pretože si uvedomujú, čo všetko ešte treba urobiť v obciach – a na čo všetko zatiaľ nemajú prostriedky.“

Výstižnou ilustráciou spájania ľudí, myšlienok a činov je napríklad podujatie IDEAXCHANGE, ktoré sa konalo v septembri 2006 v Bratislave. Zúčastnilo sa na ňom dvadsať organizácií ponúkajúcich projekty z oblasti: ľudské práva; ochrana životného prostredia; rovnosť príležitostí; zlepšovanie podnikateľského prostredia: Nadácia Integra, Nadácia Socia, Slovenské krízové centrum Dotyk, OZ Inklúzia, Ľudia proti rasizmu, Maják, Nitrianska komunitná nadácia, Odyseus, Pahorok, Slovenský skauting, Aliancia Fair-play, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím Vranov nad Topľou, Asociácia organizácií zdravotne postihnutých občanov, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Únia materských centier, Európska kultúrna spoločnosť, Úsmev ako dar, Bratislavské ochranárske združenie, Ochrana dravcov Slovenska a Strom života. „Vízia solidarity a udržateľného rozvoja spoločnosti, ktorú budú verejný, podnikateľský a neziskový sektor spoločne vyznávať, a ku ktorej formovaniu sa snažíme našou každodennou prácou prispievať, zatiaľ na Slovensku len vzniká,“ napísali predstavitelia Pontisu v Knihe o 2 %. „Navrhované úpravy Zákona o dani z príjmov môžu podľa nás jej formovanie výrazne spomaliť. Pre mnohé neziskové organizácie môže byť dopad ešte dramatickejší.“

Knihu príbehov o tom, aké rozmanité užitočné a dôležité aktivity sa dajú podporovať z dvojpercentnej daňovej asignácie, doručili zástupcovia kampane a ľudia zo slovenských mimovládnych organizácií tesne pred začiatkom decembrového rokovania do parlamentu každému zo 150 poslancov. Považovali sme za potrebné obohatiť tento text o niekoľko citátov, ktoré do jazyka paragrafov vnášajú humánnu prvk.

3.1.5. Týždeň pre mimovládne organizácie

Dôležitou súčasťou kampane *Ludia ľudom* sa stal Týždeň pre mimovládne organizácie. V ňom sa koncentrovali aktivity, ktoré chceli MNO prezentovať čo najširšiemu okruhu ľudí. Týždeň aktivít MNO sa konal od 27. novembra do 1. decembra 2006 a jeho cieľom bolo upozorniť na to, čo spoločnosť pôsobením mimovládnych organizácií dostáva. Viac ako stovka prijímateľov 2 % z daní sa prezentovala na rôznych miestach po celom Slovensku. Koncerty, výstavy, okrúhle diskusné stoly, premietania, prezentácie, multižánrové podujatia, či jednoduché rozdávanie letákov a informovanie okoloidúcich – to všetko pripravili organizácie tretieho sektora ako odpoveď na ohrozenie mechanizmu poukazovania 2 % daní.

Napríklad v Bratislave sa mimovládne organizácie dohodli na zorganizovaní niekoľkohodinového programu na Hlavnom námestí. Aktivity MNO však zaplňali v tento deň aj celú pešiu zónu a okoloidúci mohli diskutovať o podpore dobročinnosti napríklad so zástupcami Sociofóra, Stromu života, Amnesty International, Aspektu, Slobody zvierat, Konta Orange, Únie nevidiacich, organizácie *Ludia proti rasizmu*, Centra pre filantropiu n.o., UNICEFu a mnohých ďalších. V rámci spoločnej akcie sa 15 ďalších mimovládnych organizácií prezentovalo spoločnou výstavou. Všetky aktivity boli symbolicky spojené žltou stužkou a stužky spolu s letákmi dostávali aj ľudia v uliciach miest. Podobné podujatia sa konali v Nitre, Trenčíne, Banskej Bystrici, Zvolene a inde.

3.1.6. Stretnutia s poslancami

Súčasne s verejnými aktivitami prebiehali aj stretnutia s poslancami Národnej rady SR, samospráv i vyšších územných celkov. Zástupcovia mimovládnych organizácií v osobných rozhovoroch vysvetľovali potrebu daňovej motivácie na podporu dobročinných aktivít a získavali tak podporu poslancov pre kampaň za zachovanie mechanizmu asignácie. Každý z poslancov dostal list so zoznamom mimovládnych organizácií pôsobiacich v regióne, z ktorého prišiel do parlamentu, ako aj výzvu, aby hlasovaním podporil asignačný mechanizmus.

3.1.7. Ohlas Kampane *Ludia ľudom* vo verejnosti

Kampaň *Ludia ľudom* okrem veľkého záujmu mimovládneho sektora a verejnosti získala aj veľkú podporu a sympatie médií. Dôležitú úlohu zohrali najmä tlačová agentúra SITA, denníky SME a internetový denník www.aktualne.sk, Slovenský rozhlas a Televízia TA3. Pravidelné informácie médií o vývoji situácie po rokovaní výborov NR SR a po rozpravách v parlamente spôsobili, že verejnosť i politici sa začali intenzívnejšie zaujímať o podrobnosti návrhu novely.

Úloha médií bola v tejto situácii obzvlášť významná. Počas štyroch mesiacov trvania kampane sa téme dvojpercentnej asignácie venovali takmer každý deň a situáciu nepretržite monitorovali. Výbor kampane *Ludia ľudom* vytvoril viac ako stovku

tlačových správ, reakcií, analytických materiálov, komentárov a rozhlasových či televíznych vystúpení. Dôležitým informačným nástrojom kampane sa stala stránka www.ludia-ludom.sk, ktorá aj naďalej slúži na komplexné informovanie o kampani. Veľmi dôležité bolo aj nebyvalé zjednotenie, vzájomná podpora a pocit spolupatričnosti medzi ľuďmi z mimovládnych organizácií. Kampaň znamenala pre mnohých uvedomenie si hodnoty toho, čo tretí sektor do spoločnosti prináša a čo pre ňu znamená.

3.2. VÝVOJ POLITICKÝCH ROKOVANÍ A HLASOVANIE V NR SR

Koncom novembra 2006 sa po zložitých rokovaníach vo výboroch parlamentu situácia opäť skomplikovala. Ani jeden z vecne príslušných výborov, ani gesčný výbor neodporučili znenie novely, ktorá by ponechala možnosť daňovej asignácie v pôvodnej úprave. Naopak, v návrhoch sa objavili zmeny, ktoré sa týkali zúženia účelov možného použitia 2 %. Rokovania ústavnoprávneho a zdravotníckeho parlamentného výboru naznačovali skôr neochotu vládnych strán dať možnosť občanom a firmám rozhodnúť o 2 % zo svojich daní slobodne. Poslanci sa vo výboroch priklonili k návrhu Ministerstva financií SR, ktoré plánovalo túto možnosť výrazne oklieštiť. Navyše, v návrhu, ktorý vzišiel z rokovaní výborov do druhého čítania na pléne NR SR a ponechával 2 % z daní iba do konca roka 2006, sa obmedzili účely využitia 2 % iba na sociálne, zdravotné, kultúrne a športové a minimálnu sumu poukazovaných prostriedkov pre fyzické osoby zvyšoval z dvadsiatich až na sto korún.

Tesne pred rozhodujúcou schôdzou parlamentu zorganizoval výbor kampane *Ludia ľudom* tlačovú konferenciu, kde zástupcovia médií z analýz financovania neziskového sektora po zavedení reštrikcií zistili, že aj keď mechanizmus 2 % ešte jeden rok ostane, ostatné obmedzenia de facto predstavujú úplnú likvidáciu veľkého množstva organizácií. Spolu so zástupcami mimovládnych organizácií preto médiá obrátili pozornosť verejnosti na parlament, ktorý mal o niekoľko hodín rozhodnúť. Večer pred samotným zasadnutím parlamentu členovia Výboru Kampane *Ludia ľudom* osobne vysvetľovali svoje argumenty pred plénom koalíčných poslancov Národnej rady SR.

Obrovské úsilie vynaložené na aspoň základné a dočasné uchovanie financovania MNO nevyšlo celkom nazmar: 6. decembra 2006 poslanci NR SR napokon odhlasovali zachovanie mechanizmu 2 % dane pre právnické a fyzické osoby do konca roku 2007. Čiastku pre poukázanie 2 % z dane fyzických osôb však zvýšili z 20 Sk na 100 Sk a zrušili tiež nezdaniteľný príjem z vedľajšej činnosti neziskových organizácií vo výške 300 tisíc Sk.

Obmedzenia účelov, ktoré ešte v októbri 2006 avizoval v NR SR predseda ĽS-HZDS Vladimír Mečiar a ktoré následne aj po rokovaníach koalíciej rady v novembri do pléna NR SR predložila poslankyňa tejto strany Zdenka Kramplová, teda v schválenej novele zákona ponechali. Hoci vysokopostavený predstaviteľ ĽS-HZDS, podpredseda Milan Urbáni, hovoril inak, jeho stranícky kolega Jozef Halecký to v parlamentnej rozprave 5.12.2006 zdôvodnil dostatočne zrozumiteľne: „Ide hlavne o limitáciu tých neziskových mimovládnych organizácií, ktoré skrytou formou cez výchovu, cez vedu, cez iné veci

robili v roku 1998 politiku a v značnej miere ovplyvnili aj výsledky volieb.“ (pozri rokovania NR SR, www.nrsr.sk).

Napriek spomínanému čiastočnému úspechu, ktorý predstavitelia kampane *Ludia ľuďom* privítali, rozhodnutie parlamentu obsahuje závažný problém – umelo delí organizácie tretieho sektora na prijateľné a neprijateľné, na tie, ktoré môžu a nemôžu prijať prostriedky z 2 % z dane podľa toho, aký účel napĺňajú. Pridanie vzdelávacieho účelu predstavuje síce oproti pôvodnému návrhu zlepšenie, ale diskriminácia organizácií starajúcich sa o životné prostredie a ochranu ľudských práv je úplne neprípustná. Aj zvýšenie minimálnej poukazovanej čiastky pre fyzické osoby z 20 Sk na 100 Sk považovali MNO za nešťastné a obmedzujúce pre mnohých občanov s nižšími príjmami podieľať sa na mechanizme 2 %. Zrušenie 300 tisícovej hranice nezdaniteľných príjmov, podľa názoru výboru Kampane stiera rozdiel medzi neziskovou a ziskovou sférou.

Technická chyba pri čistopise z hlasovania dokonca znamenala, že všetky obmedzenia mali začať platiť už od 1. 1. 2007, čo nepredpokladal ani pôvodný návrh Z. Kramplovej. Výsledkom by bolo retraktívne pôsobenie novely, ktoré by znamenalo, že časť mimovládnych organizácií, ktoré sa pred účinnosťou novely zaregistrovali ako príjemcovia 2 % z daní, by už v roku 2007 nemohla prostriedky z daňovej asignácie ani prijímať, ani používať na účely, ktoré novela vylúčila. Experti i politici naznačovali, že chyba by mohla byť vyriešená nepriamou novelizáciou zákona začiatkom roka 2007 tak, aby v roku 2007 prebiehal už rozbehnutý proces poukazovania 2 % v nezmenenej podobe. Dňa 31. januára 2007 bola schválená nepriama novelizácia zákona o dani z príjmu, ktorá doplnila medzi účely pre poukazovanie 2 % vzdelávanie a umožnila v r. 2007 poukazovať 2 % v pôvodnom rozsahu účelov.

Predstavitelia kampane *Ludia ľuďom* i ďalšie organizácie a platformy pôsobiace v neziskovom sektore budú ešte musieť vyhodnotiť doterajšie výsledky svojho účinkovania. Dá sa predpokladať, že ich aktivity zamerané na zlepšenie právneho a daňového rámca postavenia mimovládnych a neziskových organizácií budú pokračovať aj v roku 2007 s prihliadnutím na to, aby ochrana životného prostredia i ochrana ľudských a občianskych práv zostali aj naďalej účelmi, na ktoré je možné prostriedky z dvojpercentnej asignácie poukazovať i využívať. Ochotu rokovať a hľadať systémové zmeny v nepriamej podpore MNO z verejných zdrojov deklarovali aj niektorí predstavitelia Ministerstva financií SR. Zásadnejšia diskusia o najvhodnejších mechanizmoch podpory mimovládneho neziskového sektora z verejných zdrojov ešte všetkých protagonistov zrejme čaká.

3.3. DISKUSIA O VEREJNEJ PROSPEŠNOSTI

Dokladom serióznosti prístupu MNO k otázkam svojho pôsobenia je projekt *Verejná prospešnosť a jej dôsledky pre neziskový sektor na Slovensku*, ktorý v auguste 2005 začali realizovať Fórum donorov a Nadácia otvorenej spoločnosti.

MNO neustále zápasia s viacerými problémami, niektoré sa týkajú každodenného fungovania a iné majú hlbší filozofický rozmer. Organizácie si často kladú otázku o svojom prínose pre spoločnosť a snažia sa vyhodnotiť, prečo realizujú svoje aktivity, či potreby naplňajú, v čom spočíva ich hodnota a aké medzery v spoločnosti zaplňajú. Hľadanie odpovedí na tieto otázky je priamo spojené s ocenením ich práce spoločnosťou.

Projekt, ktorý bol ukončený v septembri 2006, spočíval v stimulovaní diskusie odborníkov spomedzi právnikov a daňových poradcov, zástupcov verejnej správy a predstaviteľov mimovládnych neziskových organizácií. Snahou organizátorov bolo vytvoriť priestor na výmenu názorov a zistiť, čo si neziskové organizácie pod pojmom verejnoprospešnosť predstavujú a či by privítali jej jednoznačnú definíciu, vzhľadom k roztrieštenosti jej uchopenia v súčasnej právnej úprave. V rámci projektu bola vypracovaná analýza „Verejný záujem a verejná prospešnosť v legislatíve a praxi orgánov verejnej správy“. Jej autori sformulovali ambiciózne návrhy, ktorými by sa malo ukotviť právo na verejnoprospešné služby medzi ústavné práva. Štát by týmto právom garantoval poskytovanie verejnoprospešných služieb občanom a demonštroval svoj pozitívny vzťah aj k neziskovým organizáciám, ktoré väčšinou tieto služby poskytujú.

Okrem analýzy sa realizátori projektu sústredili na získanie spätnej väzby od predstaviteľov MNO: za týmto účelom pripravili národnú konferenciu, medzinárodný seminár v marci, päť regionálnych okrúhlych stolov počas apríla – júna a záverečný seminár v septembri 2006, na ktorom boli prezentované odporúčania účastníkov projektu. Okrem týchto aktivít bola vytvorená web stránka, na ktorej sú zhrnuté výstupy projektu, ako aj uvedené zaujímavé príklady úpravy verejnej prospešnosti v iných krajinách (www.verejnaprospešnost.sk).

Viaceré MNO by pravdepodobne privítali „praktické“ výsledky takejto diskusie, t. j. aké konkrétne výhody by zadefinovanie verejnej prospešnosti mohlo priniesť, a tiež, aké nevýhody či dopady zadefinovanie verejnej prospešnosti môže mať pre tie MNO, ktoré nevyužívajú verejné zdroje. Niektorí predstavitelia MNO zaujali voči návrhom upraviť verejnoprospešnosť zákonom skeptický postoj. Otázky, ktoré v diskusii zaznievali, súviseli najmä s financovaním, prístupom k verejným zdrojom a obrazom MNO vo verejnosti. Iní diskutéri si však kladli aj otázky, či zadefinovanie verejnej prospešnosti môže priniesť systémové riešenie vo vzťahu štátu a neziskových organizácií, a to tým, že sa jasnejšie vymedzia práva a povinnosti štátu voči MNO a naopak. Realizátori projektu do diskusie zapojili široké spektrum neziskových organizácií. Výsledkom sú závery a odporúčania, na ktorých participovalo viac ako 300 zástupcov neziskového sektora a ktoré tvoria hodnotný podklad pre výzvy, aké prináša rok 2007.

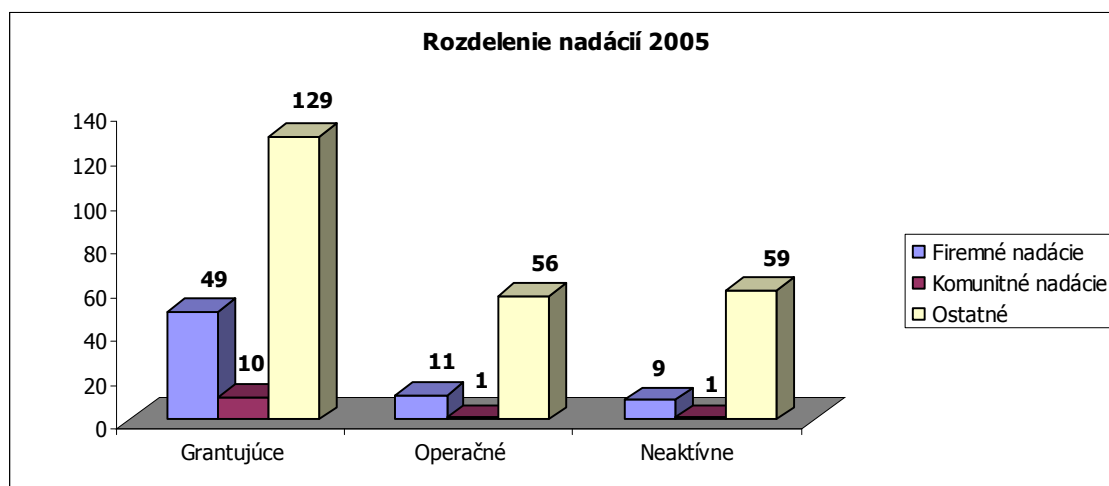
4. VÝVOJ NADÁCIÍ

Okrem témy verejnej prospešnosti sa Fórum donorov na jeseň 2006 opätovne venovalo údajom o slovenských nadáciách. V situácii, Táto téma sa stala ešte väčšmi aktuálnou *Správa o stave slovenských nadácií, analýza údajov za rok 2005* (ďalej len „Správa“), čerpá z údajov zapísaných k 31. decembru 2005 v registri nadácií spravovanom

Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „MV SR“) a dát uvedených v ročných správach nadácií za rok 2005 doručených MV SR v zákonom stanovenej lehote. Správa sprostredkúva aktuálne údaje o nadačnom sektore, jeho zložení, majetku, zdrojoch príjmov, objemoch udelených grantov a oblastiach podpory nadácií.

Faktory, ako je vhodné legislatívne prostredie, dostupnosť finančných zdrojov, vhodné podmienky na nadväzovanie medzisektorových partnerstiev či dostupnosť medzinárodných iniciatív neovplyvňujú len samotnú činnosť a efektívne fungovanie neziskových organizácií, ale hrajú kľúčovú úlohu aj pri rozhodovaní o výbere vhodnej právnej formy. Ako zo *Správy* vyplynulo, slovenský nadačný sektor v roku 2005 tvorilo 325 nadácií, ktoré udeľovali granty (188 nadácií), realizovali vlastné verejnoprospešné projekty (68 nadácií) alebo nevykonávali žiadnu činnosť a boli neaktívne (69 nadácií).

Tabuľka 3
Rozdelenie slovenských nadácií

Zdroj: Fórum donorov, *Správa o stave slovenských nadácií, analýzy údajov za rok 2005*.

4.1. MAJETOK NADÁCIÍ

Nadácia je účelové združenie majetku, ktorý slúži na podporu verejnoprospešného účelu. Aj preto medzi hlavné činnosti nadácie patrí zhromažďovanie finančných zdrojov a ich prípadné ďalšie prerozdelenie tretím osobám. Je prirodzené, že výnosy z majetku nadácie by mali byť jedným z hlavných zdrojov, ktoré môže nadácia využiť. Po neúspešnom pokuse kapitalizácie slovenských nadácií však mnohé z nich upustili od ambiciózných plánov budovania nadačného imania a sústredili sa na zabezpečenie dostatku krátkodobých príjmov, ktoré im umožňujú uskutočňovať verejnoprospešné aktivity. Zákon o nadáciách stanovuje minimálnu hodnotu nadačného imania vo výške 200 000 Sk, pričom túto hodnotu môžu tvoriť len peňažné prostriedky a nehnuteľnosti. Zákon taktiež explicitne vymenováva spôsoby, ako je možné nakladať s majetkom nadácie, ktorý je v registri nadácií zapísaný ako nadačné imanie. Vzhľadom na to, že tieto

investičné možnosti sú značne obmedzené, 84 % všetkých nadácií pôsobiacich na Slovensku má v registri nadácií zapísanú minimálnu výšku nadačného imania. Kumulovaná hodnota nadačného imania k 31. decembru 2005 mala hodnotu 314 818 649 Sk, pričom priemerná výška nadačného imania bola 968 673 Sk. Keďže mnohé nadácie si kvôli spomínaným obmedzeniam svoj majetok do nadačného imania nezapisujú, možno predpokladať, že využívajú aj majetok nezapísaný v nadačnom imaní na tvorbu výnosov, z ktorých financujú svoje programy. Majetok nadácie tvorí nadačné imanie, prípadne nadačné fondy (ak sú zriadené) a ostatný majetok nadácie. V roku 2005 dosiahli aktíva slovenských nadácií výšku 2 488 701 767 Sk, nadáciou s najväčšími aktívami (711 mil. Sk) aj naďalej ostáva Nadácia Intenda (pôvodne Nadácia Mládeže).

Nadácie sa môžu rozhodnúť, či budú naplňovať svoje poslanie realizáciou vlastných programov, vyvíjaním grantovej činnosti, ich kombináciou, alebo budú neaktívne. Výber jedného z týchto spôsobov závisí taktiež od objemu finančných prostriedkov, ktoré sa im darí získavať z vlastných a externých zdrojov. Aj napriek tomu, že v ostatných rokoch nedošlo k pozitívnym zmenám v oblasti legislatívy, ktoré by prispeli k finančnej sebestačnosti nadácií, bolo možné v roku 2005 pozorovať nárast príjmov nadácií. V roku 2005 sa podarilo slovenským nadáciám zabezpečiť príjmy vo výške 1 137 980 143 Sk, čo je o 58,9 mil. Sk viac ako v roku 2004. Keďže väčšina nadácií zhromažďuje krátkodobé príjmy a prerozdeľuje zdroje iných darcov, je možné tieto zmeny prisúdiť práve iniciatívam, ktoré majú pozitívny vplyv na budovanie individuálneho a firemného darcovstva a zvyšovanie počtu medzisektorových partnerstiev.

4.2. GRANTOVÁ ČINNOSŤ NADACÍ

Ďalším pozitívnym trendom slovenského nadačného sektora je vzrastajúci počet nadácií, ktoré naplňajú svoje poslanie udeľovaním grantov: ich počet medziročne stúpol zo 165 v roku 2004 na 188 v roku 2005. Granty, ktoré nadácie udelili, dosiahli výšku 703 271 216 Sk, čo predstavuje viac ako 93 mil. nárast oproti roku 2004. „TOP 10“ najväčších grantujúcich nadácií prerozdeleno v roku 2005 74,8 % z celkového objemu udelených grantov. Osem z desiatich nadácií, ktoré sa umiestnili v rebríčku za rok 2005, v ňom figurovali aj v roku 2004.

Tabuľka zobrazuje 10 najväčších slovenských nadácií v roku 2005 podľa objemu udelených grantov, ktoré si splnili zákonom stanovené povinnosti (na MV SR dodali kompletnú výročnú správu, finančné výkazy a audit). Rebríček dopĺňajú údaje o objemoch finančných prostriedkov vynaložených na vlastné programy.

Tabuľka 4
Prehľad najväčších slovenských nadácií

Názov nadácie	Mesto	Výška udelených grantov	Vlastné programy a prevádzka	Spolu	Podiel na celkovej sume udelených
---------------	-------	-------------------------	------------------------------	-------	-----------------------------------

					grantov (v %)	
1.	Nadácia Pázmány Péter Alapítvány	Galanta	183 930 000	8 646 000	192 576 000	26
2.	Nadácia SPP	Bratislava	97 044 000	6 804 000	103 848 000	14
3.	Nadácia na podporu občianskych aktivít	Bratislava	49 954 000	11 170 000	61 124 000	7
4.	Nadácia pre Univerzitu Jána Selyeho	Komárno	42 103 000	41 743 000	83 846 000	6
5.	SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien	Bratislava	30 581 000	15 172 000	45 753 000	4
6.	Nadácia otvorenej spoločnosti	Bratislava	29 735 000	24 521 000	54 256 000	4
7.	Nadácia Ekopolis	B. Bystrica	26 867 000	8 454 000	35 321 000	4
8.	Stredoeurópska nadácia	Bratislava	25 500 000	8 314 000	33 814 000	4
9.	Nadácia MEDICAL	Bratislava	23 682 000	5 134 000	28 816 000	3
10.	Karpatská nadácia	Košice	16 840 000	8 103 000	24 943 000	2
SPOLU			526 236 000	138 061 000	664 297 000	75

Zdroj: Fórum donorov, Správa o stave slovenských nadácií, analýza údajov za rok 2005.

Výdavky slovenských nadácií dosiahli v roku 2005 výšku 1 127 601 129 Sk a zvýšili sa medziročne o viac ako 82,5 mil. Sk.

Najčastejšie podporovanou oblasťou zostala aj v roku 2005 oblasť vzdelávania, nasleduje kultúra a sociálne služby. Na druhej strane najmenej podporovanými boli náboženstvá a cirkví, medzinárodné aktivity a ochrana ľudských práv.

Najväčšia nadácia z hľadiska poskytnutých grantov – Pázmány Péter Alapítvány (Nadácia Petra Pázmányho), ktorá v roku 2005 poskytla podporu v objeme vyše 190 mil. Sk, podporuje maďarské národnostné školstvo, nákup vzdelávacích pomôcok a materiálov, ďalšie vzdelávanie učiteľov, znalostné súťaže, letné tábory ako aj programy pre talentované deti, pričom príjemcami sú prevažne školy a vzdelávacie inštitúcie (<http://www.htmh.hu>; *The situation...*, 2005). Prostriedky na jej činnosť poskytuje maďarská vláda na základe Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry uzatvorenej v roku 2003 v bilaterálnom rámci spolupráce, ktorý stanovila základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z roku 1995.²

² Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry bola podpísaná 12. decembra 2003. Dohoda hovorí o tom, že finančná podpora vlád oboch krajín sa bude diať prostredníctvom nadácií a bude smerovať iba do oblasti vzdelávania a kultúry. V Slovenskej republike to bude Nadácia Pázmány Péter Alapítvány, ktorej zakladateľom je Zväz maďarských pedagógov na Slovensku, a v Maďarskej republike to bude Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku.

Druhou najväčšou nadáciou z hľadiska objemu poskytnutých grantov v r. 2005 (103,8 mil. SK) je Nadácia SPP založená spoločnosťou SPP. Nadácia podporuje projekty v oblasti vzdelávania, ochrany zdravia, znevýhodnených skupín obyvateľstva a kultúry. Svoje zdroje získava Nadácia z prostriedkov daňovej asignácie 2 % právnických osôb.

4.3. NADÁCIE A VEREJNÉ DOMÁCE A ZAHRANIČNÉ ZDROJE

Nadácie okrem príjmov od súkromných osôb a podnikateľských subjektov sa zameriavajú aj na prerozdelenie verejných zdrojov. Nadácia na podporu občianskych aktivít je od roku 2004 správcom finančných prostriedkov Slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci určenej pre Srbsko a Čiernu Horu.

V roku 2005 bola aj nadáciám poskytnutá možnosť uchádzať sa o manažovanie tzv. blokových grantov Fondu pre MNO finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu v oblasti sociálnych záležitostí, ľudských práv a trvalo udržateľného rozvoja. Celková alokácia pre Fond MNO bola stanovená na 5 mil. EUR na obdobie 2007 – 2010. Výber prebiehal na dvoch úrovniach – na Úrade vlády SR a následne jednak v ústredí Finančného mechanizmu v Bruseli, jednak na nórskom Ministerstva zahraničných vecí. V rámci výberového procesu boli v priebehu roka 2006 vybrané tri nadácie, ktoré budú od jari 2007 poskytovať granty pre MNO: 1) SOCIA – nadácia na podporu sociálnych zmien bude podporovať projekty sociálnej inklúzie na Slovensku; 2) Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation poskytne granty v rámci Programu na podporu ochrany ľudských práv a 3) Nadácia Ekopolis podporí projekty MNO v oblasti ochrany prírody a biodiverzity, obnoviteľných zdrojov energie, potravinovej bezpečnosti a environmentálnej výchovy.

4.4. FIREMNÉ NADÁCIE

V posledných rokoch sa začali na verejnosti výraznejšie prejavovať nadácie, ktoré majú charakter firemných nadácií – zakladaných podnikateľskými subjektami. V súčasnosti existuje podľa *Správy* 69 firemných nadácií, z čoho 48 sú nadácie grantujúce. Príjmy získané prostredníctvom asignačného mechanizmu tvorili u firemných nadácií v roku 2005 takmer 70 % ich všetkých príjmov. Pre objektivnosť a úplnosť analýzy je však potrebné uviesť, že údaje sú skreslené hraničnou hodnotou príjmov Nadácie SPP, ktorá v roku 2005 získala prostredníctvom tohto mechanizmu 88 785 000 Sk.

Nadácie ročne prerozdelia a na svoje programy vynaložia veľké sumy finančných prostriedkov, a preto zo strategického hľadiska rozvoja neziskového sektora ich neustály rozvoj a posilňovanie sú viac ako nevyhnutné. Za najväčšiu prekážku v ich rozvoji možno označiť nedostatočnú majetkovú základňu a z toho vyplývajúcu finančnú nesebestačnosť. Nedostatočné majetkové zázemie ovplyvňuje nezávislosť nadácií a má aj priamy vplyv na ďalšie mimovládne neziskové organizácie, ktoré od nadácií získavajú finančnú podporu na realizáciu svojich verejnoprospešných projektov.

5. MNO A ŠTRUKTURÁLNE FONDY

Národný strategický referenčný rámec (NSRR) SR pre roky 2007 – 2013, ktorý začala vláda pripravovať v roku 2004, stanovil národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu Európskej únie. Ich objem bude niekoľkonásobne väčší ako v tzv. prechodnom období 2004 – 2006. Dopad týchto fondov na Slovensku môže byť veľmi významný. Aj z tohto dôvodu venovali MNO programovaciemu procesu na obdobie 2007 – 2013 značnú pozornosť.

Prvú verziu NSRR schválila vláda 19. októbra 2005; jeho upravené znenie schválila 17. mája 2006. Nová vláda premiéra Fica schválila najprv 8. októbra 2006 aktualizáciu a 6. decembra 2006 návrh Národného strategického referenčného rámca NSRR SR pre roky 2007 – 2013 a 11 operačných programov (www.build.gov.sk a ďalšie ministerstvá).

5.1. NEZÁVISLÝ OBČIANSKY MONITORING – „EU WATCHDOG“

Prípravu základného strategického dokumentu a naň nadväzujúcich operačných programov počas celého obdobia monitoroval nezávislý občiansky tím („EU Watchdog“). Iniciátormi jeho vytvorenia boli v roku 2001 Priatelia Zeme-CEPA, ktorí ho v súčasnosti aj koordinujú (Roman Havlíček). Jeho členmi sú zástupcovia MNO v oficiálnych monitorovacích výboroch a pracovných skupinách, podieľajúcich sa na programovaní fondov EÚ a tiež nezávislí experti zaoberajúci sa regionálnou politikou, verejnými financiami a udržateľným rozvojom. Práca v tíme nie je honorovaná a je limitovaná časovými kapacitami jeho členov. „Cieľom je podporovať demokratickú účasť verejnosti na programovaní verejných fondov, presadzovať súlad medzi správou verejných fondov a verejným záujmom, vykonávať nezávislý monitoring programovania a správy verejných fondov, navrhovať zlepšenia v týchto oblastiach, informovať o svojich zisteniach verejnosť a koordinovať postup MNO“ – hovorí štatút tímu (pozri www.eufondy.org).

Nezávislý občiansky tím formuloval zásadné pripomienky k prvej verzii NSRR na jeseň 2005. Ignorovanie občianskeho hlasu spracovateľmi dokumentu viedlo k protestnej akcii, k pozastaveniu členstva zástupcov MNO vo všetkých monitorovacích výboroch a expertných skupinách. Protestnú akciu verejne podporilo 18 platforiem mimovládnych neziskových organizácií. Protest trval tri mesiace a skončil sa na jar 2006 čiastočným prijatím pripomienok. Nezávislý občiansky tím presadzoval v máji 2006 aj návrh Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím, aby horizontálnou prioritou pre všetky programy bola požiadavka nevytvárať cez projekty podporené z európskych fondov nové architektonické bariéry. Požiadavku znižovať bariéry či zlepšovať prístup starších a zdravotne postihnutých občanov k verejnej doprave a ostatnej verejnej infraštruktúre plne podporilo aj 150 účastníkov výročnej konferencie nezávislej platformy SocioFórum v júni 2006.

5.2. PROGRAMOVANIE A PRINCÍP PARTNERSTVA

MNO kriticky hodnotili princíp partnerstva najmä z hľadiska spôsobu a metód, akými bolo partnerstvo napĺňané. Občianski aktivisti vnímali partnerstvo v programovacom procese ako participatívne, interaktívne plánovanie a nie ako proces pripomienkovania hotových dokumentov. Separátne vyjednávania jednotlivých aktérov so spracovateľom NSRR považovali MNO za postup, ktorý smeroval proti princípu partnerstva, nakoľko zúčastnení partneri separátne, a teda pre ostatných partnerov netransparentne, presadzovali svoje záujmy, ktoré boli často v protiklade so záujmami ostatných „partnerov“. MNO presadzovali hľadanie konsenzu a dohody v otvorenej diskusii všetkých partnerov, za rešpektovania vopred dohodnutých a demokratických pravidiel.

Verzie NSRR, ktoré schválila vláda premiéra Dzurindu a po voľbách vláda premiéra Fica sa líšia v zmene počtu, názvov a zamerania niektorých operačných programov.

Tabuľka 5

Zoznam operačných programov pre štrukturálne fondy 2007 – 2013

	Vláda Mikuláša Dzurindu		Vláda Róberta Fica
1	Doprava	1	Doprava
2	Životné prostredie	2	Životné prostredie
3	Regionálny operačný program	3	Regionálny operačný program
4	Znalostná ekonomika	4	Informatizácia spoločnosti
		5	Výskum a vývoj
		6	Konkurencieschopnosť a hospodársky rast
5	Infraštruktúra vzdelávania		
6	Vzdelávanie	7	Vzdelávanie
7	Zdravotníctvo	8	Zdravotníctvo
8	Zamestnanosť a sociálna inklúzia	9	Zamestnanosť a sociálna inklúzia
9	Bratislavský kraj	10	Bratislavský kraj
10	Technická pomoc	11	Technická pomoc

Jednotlivé operačné programy pripomienkovali viaceré MNO: Priatelia Zeme – CEPA, Národná rada pre občanov so zdravotným postihnutím, Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie, Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Slovenský rybársky zväz Žilina, Centrum pre filantropiu n.o., Spoločnosť pre trvalo udržateľný život SR.

Počas prípravy NSRR a operačných programov bola a pre MNO stále je mimoriadne dôležitá otázka, do akej miery budú finančné prostriedky štrukturálnych fondov využiteľné aj na rozvoj MNO. Obsahovo a časovo náročný proces programovania, implementácie a monitorovania rozvojových programov si vyžadoval profesionalizáciu ľudí a organizácií, ktoré sa do tohto procesu zapájali. Počas programovacieho obdobia 2004 – 2006 sa nepodarilo dosiahnuť ani len preplácanie nutných výdavkov (napr. cestovné) pre členov monitorovacích výborov, ktorí zastupovali MNO.

5.3. MOŽNOSTI ROZVOJA KAPACÍT MNO ZO ŠTRUKTURÁLNYCH FONDŮV

Vláda Mikuláša Dzurindu zaradila do operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia Opatrenie 1.6 – Budovanie kapacít a zlepšenie kvality verejnej správy a neziskových organizácií. Špecifickým cieľom tohto opatrenia bolo zvyšovať kvalitu ľudských zdrojov a ich riadenia v oblasti verejnej politiky.

V rámci tohto opatrenia bola osobitne vyčlenená Podpora rozvoja inštitucionálnej kapacity a zlepšenie kvality neziskových organizácií. Tu sú príklady konkrétnych aktivít, ktoré by mohli byť podporené:

- investície do inštitucionálnej infraštruktúry a rozvoja, vytvárania a posilňovania efektívnych mechanizmov vnútorného riadenia a spravovania neziskových organizácií (rozvoj administratívnych kapacít, posilňovanie finančnej udržateľnosti a manažmentu neziskových organizácií, investície do informačno-technického zabezpečenia, rozvoj správnych rád a výkonných orgánov, rozvoj procesov strategického plánovania, budovanie členstva, posilnenie vytvárania vzťahov s verejnosťou, obhajoba záujmov neziskových organizácií a svojich členov, hodnotenie dopadov činnosti),
- investície do skvalitnenia kapacity ľudských zdrojov neziskových organizácií (workshopy, tréningy, stáže, štipendiá, granty zamerané na rozvoj ľudských zdrojov, vzdelávanie, výmenu a odovzdávanie skúseností, na rozvoj schopností a zručností zameraných na tvorbu a rozvoj vzťahov s inými socio-ekonomickými partnermi, a pod.),
- investície do podpory sietí neziskových organizácií (posilnenie budovania znalostí, prenosu a výmeny skúseností a vnútroštátne a medzinárodné sieťovania medzi neziskovými organizáciami),
- rozvoj mechanizmov zameraných na zlepšenie tvorby a implementácie verejných politík a obhajobu verejných záujmov, mapovanie a monitoringu procesov verejnej politiky,
- budovanie partnerstiev na regionálnej a lokálnej úrovni.

Plán implementácie ráta s tým, že sprostredkovateľským orgánom pre správu finančných prostriedkov určených pre toto opatrenie bude niektorá mimovládna nezisková organizácia (nadácia), vybraná na základe súťaže vypísanej MPSVaR SR.

Na pohľad drobné úpravy, ktoré urobila nová vláda, vyvolávajú otázky o dôvodoch týchto zmien. Napriek zásadným pripomienkam, ktoré MNO opakovane zasielali aj v období aktualizácie NRSR v septembri 2006, aj v období pripomienkovania Operačných programov v novembri 2006, nenachádzajú sa v názve opatrenia „neziskové organizácie“ a zostala len verejná správa. Špecifickým cieľom už nie je zlepšovanie verejnej politiky, ale len verejnej správy a neziskových organizácií. V poslednej verzii operačného programu sa nepredpokladá samostatný sprostredkovateľský orgán pre implementáciu tohto opatrenia (www.esf.gov.sk). Objem prostriedkov, ktorý bude vyčlenený na podporu MNO ostáva tak pre rok 2007 v čase tvorby tejto správy nejasný.

6. ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCA, HUMANITÁRNA POMOC V ZAHRANIČÍ A MNO

Väčšina slovenských MNO, pôsobiacich v oblasti zahraničnej rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci má svoje zastúpenie v Platforme mimovládnych rozvojových organizácií (Platforma MVRO). Platforma MVRO je jedným z priamych aktérov v oblasti zahraničnej rozvojovej a humanitárnej pomoci, spolupráce a politiky Slovenskej republiky, aktívne pôsobí aj na úrovni Európskej únie a spolupracuje s rôznymi inštitúciami zameranými na rozvoj v ekonomicky menej rozvinutých krajinách.

6.1. TERITORIÁLNE A SEKTOROVÉ ZAMERANIE ROZVOJOVEJ POMOCI POSKYTOVANEJ MNO

Každým rokom stúpa počet organizácií pôsobiacich na najchudobnejšom kontinente sveta – v Afrike – kde sa rozvojové aktivity koncentrujú najmä do Kene, Južného Sudánu, Mozambiku a Malawi. Veľmi silne je zastúpená práca našich MNO na Balkáne alebo vo východnej Európe, menší počet MNO sústreďuje svoju činnosť do Ázie, na Blízky východ a Kubu. Oblasť Latinskej Ameriky v práci slovenských MNO zatiaľ nerezonuje.

Sektorové zameranie projektov slovenských MNO je najmä zdravotnícka a sociálna starostlivosť, vzdelávanie, dostupnosť pitnej vody, fair trade a podpora malých podnikateľov, ale aj demokratizačných procesov a poskytovanie know-how.

6.1.1. Pôsobenie slovenských MNO v Afrike

V oblasti *zdravotníckej starostlivosti* pôsobí Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity a Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety, ktoré prevádzkujú kliniky so slovenskými lekármi pre chudobných v Keni a Sudáne. Ekumenická rada cirkví v Malawi, PLOP v Mozambiku a ADRA Slovensko v Južnom Sudáne sa v roku 2006 venovali projektom zabezpečenia *pitnej vody – výstavbe studní*. *Vzdelávacie a sociálne programy* realizovalo eRko v Keni a Južnom Sudáne, zameriavajúc sa najmä na deti ulice a obyvateľov slumov v Nairobi. Ekumenická rada cirkví podporuje *stravovacie centrá* pre siroty po rodičoch chorých na AIDS v Malawi. Slovensko-Juhoafrická spoločnosť zabezpečila zásielku školských pomôcok do škôl vo vrchoch Nuba v Sudáne. Nadácia Integra zrealizovala projekt na *podporu malých podnikateľov* v Keni a Južnom Sudáne.

6.1.2. Pôsobenie slovenských MNO v Ázii

Oblasť *zdravotníckej starostlivosti* zastrešujú v Kambodži dve slovenské organizácie: MAGNA - Deti v núdzi a VŠ Sv. Alžbety formou spravovania Centier pre HIV

postihnuté deti, ako aj preventívny program prenosu HIV z matky na dieťa. Projekt zameraný na *vzdelávanie a zamestnanosť afgánskych dievčat a žien* realizovalo OZ Človek v ohrození. Programy sociálnej starostlivosti uskutočnilo OZ SAVIO v Jakutsku a v Azerbajdžane. Projekt *budovania demokratických inštitúcií* v Afganistane zabezpečoval Inštitút pre verejné otázky.

6.1.3. Pôsobenie slovenských MNO na Balkáne

Väčšina slovenských projektov na Balkáne je zameraná na *rozvoj občianskej spoločnosti*; budovanie medzietnických vzťahov, prácu s miestnymi komunitami, aktivizáciu mládeže, posilnenie sociálnych služieb, vytváranie pracovných miest a podporu malého a stredného podnikania.

Medzi slovenské mimovládne organizácie aktívne pôsobiace na Balkáne patria napr. Človek v ohrození, Nadácia Pontis, Nadácia Integra, ADRA, Evanjelická DIAKONIA a VOKA – Vidiecka organizácia pre komunitné aktivity, Výskumné centrum Spoločnosti pre zahraničnú politiku (RC SFPa) a i. Výskumné centrum SFPa začalo realizovať v rámci podpory z Fondu Bratislava-Belehrad dvojročný projekt Národný konvent o EÚ, ktorý sa stal zatiaľ jedinou inštitucionalizovanou platformou verejnej debaty o európskej integrácii Srbska na celonárodnej úrovni. Záštitu nad projektom prevzal predseda srbského parlamentu Predrag Marković.

6.1.4. Ostatné regióny

Na *Kube* pôsobia aktívne 2 slovenské organizácie: Nadácia Pontis a Človek v ohrození, ktoré sa spoločne venujú *pomoci rodinám kubánskych politických väzňov*. Cieľom pôsobenia Nadácie Pontis v *Bielorusku* je *rozvoj občianskej spoločnosti*, posilňovanie domácej analytickej komunity a príprava reforiem pre obdobie po páde Lukašenkovho režimu. V rámci *poskytovania slovenského know-how* – Pontis inicioval vznik dvoch pracovných skupín; pracovnej skupiny pre ekonomické reformy a pracovnej skupiny pre občiansku spoločnosť, ktorá vznikla v partnerstve s Inštitútom pre verejné otázky. IVO tiež v spolupráci s German Marshall Fund pripravilo publikáciu *Slovenská nádej. Skúsenosti z demokratickej transformácie*, ktorá vyšla v bieloruštine. Cieľom projektu je podeliť sa s bieloruskými partnermi o historické dedičstvo a skúsenosti zo slovenskej transformácie, či už mali podobu „kľukatých ciest“ a „pošmyknutí“, alebo naopak vzopätí a úspechov. Knihu v Bratislave na Deň ľudských práv 10. decembra privítal do života líder bieloruskej opozície Aliaksander Milinkievič, a zároveň bola prostredníctvom slovenskej diplomacie odovzdaná aj oficiálnym bieloruským predstaviteľom.

Na východe *Ukrajiny* kontinuálne pôsobí Človek v ohrození s projektami *podpory pre MNO* vo forme školení, budovania kapacít a študijných návštev pre pracovníkov z MNO. Podobne pôsobila Nadácia Pontis počas roka 2006 v *Iraku*, v projektoch zameraných na budovanie kapacít mimovládneho sektora.

Výskumné centrum Spoločnosti pre zahraničnú politiku (RC SFPA) vypracovalo v rámci grantovej schémy MZV SR návrh Pomoci SR pre Ukrajinu pri plnení cieľov Akčného plánu s EÚ. Samotný plán vtedajší predseda vlády Ukrajiny Jevhen Jechanurov vo februári 2006 označil za najlepší plán pomoci pri plnení cieľov Akčného plánu s EÚ, aký Ukrajina vôbec dostala z krajín EÚ. 17. marca podpísali ministri SR a Ukrajiny implementačný protokol k jeho realizácii.

Slovenské MNO sú aktívne aj v oblasti formovania politiky EÚ voči východným susedom. Významnou v tomto smere bola medzinárodná konferencia pripravená RC SFPA „Strategický rámec pre východnú politiku EÚ: hľadanie nového prístupu“, ktorá sa konala v Bratislave 9.-12. novembra 2006, kde sa okrem expertov z európskych think tankov zúčastnili riaditelia plánovacích odborov 7 členských krajín EÚ, vrátane predsedníckych krajín Fínska a Nemecka. Konferencia v Bratislave bola zaradená medzi konferencie v Helsinkách (máj 2006) a Berlín (december 2006), na ktorých sa diskutovali nové iniciatívy v politike EÚ voči východným susedom, ktoré pripravili spoločne Nemecko a Fínsko počas svojich predsedníctiev v EÚ.

6.1.5. Financovanie rozvojových projektov a zapojenie dobrovoľníkov

Najčastejšou formou financovania projektov je grantová podpora zo Slovak AID a verejné zbierky. Novou formou podpory a spolupráce sú európske projekty v partnerstvách s inými donorskými krajinami.

Zapojenie dobrovoľníkov do projektov zahraničnej rozvojovej pomoci je pre mnohé nedoriešené právne otázky stále nedostatočné. Napriek tomu programy na vysielanie dobrovoľníkov realizuje Tabita, n.o.; v roku 2006 boli vyslaní dobrovoľníci do Kene, Mozambiku, Kambodže. Ďalšie organizácie pracujúce v rozvojových projektoch s dobrovoľníkmi sú eRko, Slovenská katolícka charita, SAVIO, Slovenský Červený Kríž a Človek v ohrození.

6.2. HUMANITÁRNA POMOC

V roku 2006 bolo vyhlásených niekoľko verejných zbierok: pre pomoc záplavami postihnutému Rumunsku (ADRA Slovensko), pre obeť zemetrasenia na Jáve (Slovenská katolícka charita, UNICEF, ADRA, Slovenský Červený kríž, Človek v ohrození, Ekumenická rada cirkví, Evanjelická DIAKONIA) a na pomoc civilnému obyvateľstvu postihnutému vojnovým konfliktom v Libanone (Človek v ohrození, Slovenská katolícka charita). V rámci post-humanitárnej pomoci sa realizovali projekty pre obeť *Tsunami* (Človek v ohrození, MAGNA – Deti v núdzi, Slovenská katolícka charita). Zemetrasením postihnutému *Pakistanu* (v roku 2005) poskytovali post-humanitárnu pomoc Slovenský Červený kríž, OZ Človek v ohrození a ADRA. Viac informácií o organizáciách, projektoch, ako i o rozvojovej a humanitárnej pomoci všeobecne je možné nájsť na webstránke Platformy MVRO: www.mvro.sk.

7. MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE A OBČIANSKI KANDIDÁTI VO VOĽBÁCH 2006

Na Slovensku sa od parlamentných volieb 1998 stalo už tradíciou, že sa mimovládne organizácie angažujú v oblasti informovania voličov, mobilizácie k účasti či monitoringu procesu volieb. Intenzita a početnosť predvolebných nestraníckych aktivít MNO sa mení v závislosti od významu volieb, ako aj od finančných možností. Najväčšie celoštátne volebné projekty sa uskutočňovali pred parlamentnými voľbami v rokoch 1998 a 2002³, ale značná bola aj angažovanosť MNO pri informačnej kampani pred referendumom o vstupe do Európskej únie v roku 2003.⁴ Počiatky osvetových iniciatív mimovládnych organizácií siahajú až pred referendum v roku 1997.⁵ Hoci intenzita občianskych aktivít v oblasti volieb býva premenlivá, niektoré organizácie sa snažia v nej pôsobiť pravidelne (Inštitút pre verejné otázky, Občianske oko, MEMO 98). Neprekvapí preto, že aj keď pred voľbami 2006 už tretí sektor neorganizoval rozsiahlu mobilizačnú kampaň ako predtým, predsa však niektoré MNO realizovali projekty v oblasti informovanosti voličov a monitoringu volebného procesu.⁶

7.1. MNO A PARLAMENTNÉ VOĽBY 2006

Inštitút pre verejné otázky vydal pred parlamentnými voľbami dve odborné publikácie – *Hodnotenie plnenia programu druhej vlády Mikuláša Dzurindu a Analýzu volebných programov politických strán*. Zatiaľ čo v prvej štúdií *Predsavzatia a skutočnosť* II odborníci porovnávali stav v jednotlivých rezortoch oproti cieľom z programového vyhlásenia vlády, druhá štúdia obsahovala porovnania programov kandidujúcich strán v desiatich prioritných oblastiach (právny štát a demokracia, zahraničná politika, ekonomika, sociálna politika, zdravotníctvo, menšiny a ľudské práva, kultúra a médiá, vzdelanie, informačná spoločnosť, životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj). Okrem toho predstavitelia IVO prezentovali verejnosti výsledky prieskumov verejnej mienky a poukazovali na dôležitosť účasti vo voľbách. Analytické publikácie *Odpočet volebných sľubov* a *Audit volebných programov* vypracovala Nadácia F.A. Hayeka, v ktorej porovnávala plnenie cieľov a sľubov vládnych strán z roku 2002 a ponúkla tiež stručné

³ Pred voľbami 1998 vznikla Občianska kampaň OK 98 s cieľom brániť čestnosť a spravodlivosť priebehu volieb, do ktorej sa zapojilo 63 projektov MVO. Pred voľbami 2002 neziskové organizácie realizovali až 96 projektov, ktorých hlavným cieľom bolo zvýšiť informovanosť a motivovať občanov k účasti na voľbách.

⁴ V roku 2003 v rámci informačnej kampane pred referendumom o vstupe SR do EÚ podporil Úrad vlády 73 malých projektov MVO z rôznych regiónov Slovenska.

⁵ Pred zmareným referendumom v roku 1997 niektoré MVO viedli vysvetľujúcu kampaň o potrebe integrácie SR do euroatlantických štruktúr (Nadácia Gemma, Spoločnosť pre zahraničnú politiku, Centrum pre európsku politiku).

⁶ Volebné projekty MVO v rokoch 1998 a 2002 podporilo finančne v grantových kolách viacero nadácií združených vo Fóre donorov, v roku 2006 tak urobila len Nadácia otvorenej spoločnosti.

prehľady programov strán vo voľbách 2006. Analytici tiež zoradili politické strany na osi štátne zásahy – trhové riešenia. Komparáciu volebných programov strán z hľadiska protikorupčného potenciálu vypracovala Transparency International Slovensko v publikácii *Protikorupčné minimum 2006*, v ktorej hodnotila protikorupčné opatrenia predchádzajúceho volebného obdobia a sformulovala odporúčania pre novú vládu.

Z monitorovacích organizácií pripravilo združenie MEMO 98 v spolupráci s agentúrou SITA volebný infoservert www.infovolby.sk a realizovalo monitoring prítomnosti politických subjektov v elektronických médiách v období pred júnovými voľbami. Zo zistení monitoringu vyplýva, že na rozdiel od minulosti prebiehala kampaň v médiách korektnejšie a médiá si splnili svoju informačnú povinnosť.⁷ V máji pred voľbami dostali v elektronických médiách spomedzi kandidujúcich strán najväčší priestor opozičné strany SMER-SD a ĽS-HZDS. Na druhej strane analytici hodnotili kampaň v médiách miestami ako nudnú bez konfrontačného náboja.

Aliancia Fair-Play v spolupráci s Klubom reklamných agentúr Slovenska a agentúrou TNS monitorovala výdavky politických strán na volebnú kampaň. Nové zákony o voľbách a politických stranách priniesli podľa AFP vyššiu otvorenosť financovania volebných kampaní, avšak kvalita predložených správ politických strán mala veľmi rozdielnu kvalitu aj obsah. Aliancia tiež poukázala aj na nedostatky novej legislatívy – absenciu kontrolných mechanizmov a chýbajúce prehľady o výdavkoch na individuálne kampane kandidátov. AFP tiež medializovala kampaň 4 krúžky pre čestnú politiku, v ktorej spolu s osobnosťami vyzvali občanov voliť čestných politikov a udeliť preferenčný krúžok poslednému kandidátovi na 150. mieste kandidátky.

V oblasti rómskych komunit pôsobil pred parlamentnými voľbami Národný demokratický inštitút (NDI), ktorý školil rómskych kandidátov a občianskych aktivistov. Združenie Nová rómska generácia sa spolu s Občianskym okom obrátili na kandidujúce strany s výzvou na prijatie Etického kódexu vedenie kampane voči rómskym voličom, aby nepoužívali neférové metódy kupovania hlasov či nátlaku. Na výzvu reagovali strany SDKÚ-DS, KDĽ, OKS a MISIA 21, ktoré sa zaviazali dodržiavať Etický kódex. Aktivisti Novej rómskej generácie monitorovali priebeh júnových volieb v 30 osadách, kde zaznamenali viacero prípadov kupovania rómskych hlasov niektorými malými stranami, ktoré sa takýmto spôsobom za každú cenu snažili dostať do parlamentu.

7.2. MNO A KOMUNÁLNE VOĽBY 2006

Špecifický charakter komunálnych volieb určuje aj špecifickosť aktivít MNO pri voľbách do orgánov miestnych samospráv. Informačné projekty majú skôr miestny charakter, rastie význam lokálnych protikorupčných iniciatív a aktivisti častejšie kandidujú do miestnych zastupiteľstiev. Volebný rok potvrdil, že potreba a záujem monitorovať

⁷ Monitoring médií MEMO 98 pred parlamentnými voľbami 1998 poukázal na propagandistické zneužívanie Slovenskej televízie v prospech tretej Mečiarovej vlády a pred parlamentnými voľbami 2002 zasa na neumerné preferovanie strany ANO Pavla Ruska vo vysielaní TV Markíza.

komunálne voľby sa stáva výraznejšou ako pri veľkých voľbách. Združenie Občianske oko obdržalo viac ako sto podnetov od občanov, miestnych združení či kandidátov so žiadosťou o volebný monitoring. Zvýšený záujem vyplýval z nedostatočných záruk kontroly vo volebných komisiách ako aj z odhalených prípadov volebných podvodov pri komunálnych voľbách 2002 v Bratislave – Novom meste, Španej doline či doplňujúcich voľbách starostu bratislavskej časti Petržalka v máji 2006.

Občianske oko vyslalo 28 mobilných tímov pozorovateľov do 190 volebných okrskov a poskytlo odbornú pomoc aj ďalším pozorovateľom nezávislých kandidátov. Združenie spolupracovalo aj s aktivistami Novej rómskej generácie, ktorí počas volebného dňa zaznamenali niekoľko prípadov kupovania rómskych hlasov. Správa z monitoringu Občianskeho oka poukázala na vážne nedostatky v zákone o komunálnych voľbách, ktoré diskriminujú nezávislých kandidátov, zvyhodňujú starostov a obmedzujú pozorovateľov. Tieto závery potvrdzuje aj rekordný počet 135 volebných sťažností na Ústavnom súde po decembrových voľbách.

Pred komunálnymi voľbami sa aktivizovali aj miestne občianske združenia aktivitami na zvýšenie informovanosti občanov, Nadácia otvorenej spoločnosti OSF podporila malými grantmi 11 lokálnych projektov. Ďalšie iniciatívy MNO pomáhali školiť kandidátov z rómskych komunít, Národný demokratický inštitút vyškolil 90 rómskych kandidátov do miestnych zastupiteľstiev. Podľa zistení NDI sa zvýšil nielen počet rómskych kandidátov, ale aj ich zastúpenia v novozvolených orgánoch miestnych samospráv. Pred komunálnymi voľbami sa výraznejšie profilovali aj miestne iniciatívy za transparentnejšiu samosprávu, ako združenie Za krajsiu Žilinu, Považská Bystrica otvorene, OZ Lepšia Šaľa, Bratislava otvorene, Bansko-bystrická alternatíva, ktoré sa snažia vťahovať občanov do rozhodovania samospráv.

Spor medzi združením Za krajsiu Žilinu a predsedom SNS primátorom Jánom Slotom o netransparentnom rozhodovaní mesta o predajoch majetku vyvrcholil návrhom hovorca SNS na zákaz činnosti občianskeho združenia. Hovorca SNS Rafael Rafaj vyčítal združeniu politickú činnosť, za akú považoval organizovanie petície za odvolanie Slotu z funkcie primátora, míting k 17. novembru s názvom *Proti násiliu a slotalite*, organizovanie okrúhlych stolov 9 politických strán o podpore spoločného protikandidáta. Hovorca OZ Peter Ničík reagoval, že združenie svojou občianskou činnosťou vystupuje proti netransparentnému výpredaju mestského majetku, proti porušovaniu zákonov a arogancii moci v meste, ktorú zosobňovalo správanie primátora Slotu. Vo voľbách napokon Žilinčania vystavili Jánovi Slotovi účet, keď po 16 rokoch neobhájil post primátora.

7.3. OBČIANSKI KANDIDÁTI VO VOĽBÁCH

Niektorí aktivisti z radov MNO využili svoje právo kandidovať vo voľbách aj v roku 2006. V parlamentných voľbách sa na kandidátke Slobodného fóra objavili ekologickí aktivisti Ľubica Trubíniová, Juraj Mesík a predstaviteľka ženských MNO Oľga Pietruchová. Slobodné fórum však 5-percentný prah na vstup do parlamentu neprekonal,

a tak sa podobne ako v roku 2002 nik z nich v Národnej rade neobjavil. Oveľa vyšší počet aktivistov MNO však kandidoval vo voľbách do orgánov miestnych samospráv, kde zaznamenali aj značné úspechy. Najviac zvolených občianskych kandidátov bolo do samospráv v Žiline, Banskej Bystrici, Handlovej, Šali a v Ružomberku. V Kremnici bola zvolená za primátorku občianska aktivistka združenia Kremnica nad zlato. Ako čiastočný úspech možno hodnotiť iniciatívu Bratislava otvorene, ktorej zvolili 4 kandidátov z celkového počtu 14. Iniciatívu nadväzujúcu na hnutie Bratislava nahlas, podporilo pred voľbami sto osobností spoločenského života, avšak niektorí známi aktivisti vo voľbách neuspeli (Ľubica Trubíniová, Katarína Šimončíčová).

8. PESTRÝ SVET OBČIANSKÝCH AKTIVÍT

Rok 2006 bol z hľadiska aktivít MNO veľmi pestrý. Nie je v silách tejto kapitoly predstaviť ho vo svojej úplnosti; nanajvýš môžeme aspoň heslovite zaznamenať niekoľko udalostí.

Objavilo sa viacero nových iniciatív. Napríklad v oblasti súkromnej filantropie jednotlivcov výrazným prejavom bolo spustenie kampane *Dobrý anjel*, zameranej na vytvorenie mechanizmu dlhodobej podpory rodinám, v ktorých žijú osoby choré na rakovinu. Kampaň inicioval a finančne podporuje popradský podnikateľ Andrej Kiska.

Viacero osobností verejného a kultúrneho života spontánne reagovalo na situácie, ktoré vytvárali napätie v spoločnosti a mali potenciál oslabovať občiansku spoločnosť na Slovensku – napríklad po nevyjasnenom útoku na Hedvigu Malinovou, ktorý vyvolal znepokojenie na Slovensku a napätie v diplomatických vzťahoch medzi Slovenskom a Maďarskom, či v prípade odvolania Márie Kolíkovej z postu riaditeľky Centra právnej pomoci. Občianski aktivisti a ich organizácie apelovali na vládu aj v niektorých iných prípadoch, či už išlo o dodržanie princípu odbornosti pri výbere nového predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa, o zachovanie Špeciálneho súdu, o morálny profil kandidátov do Ústavného súdu a pod.

Skupina občianskych aktivistov, intelektuálov a bývalých politikov vydala ku Dňu ľudských práv 10. decembra 2006 vyhlásenie, v ktorom vyjadrila znepokojenie z javov ohrozujúcich právny štát na Slovensku. Niekoľko predstaviteľov MNO dlhodobo sa angažujúcich v občianskej diplomacii sa podpísalo pod dokument *Výzva na udržanie demokratickej solidarity* upozorňujúci na to, že v oblasti hodnôt, hlavných cieľov a prioritných regiónov v slovenskej zahraničnej politike je Programové vyhlásenie vlády sformulované vágne a opatrne. Výzva nabádala, aby vláda v praktickom uplatňovaní zahraničnej politiky nespochybnila podporu zápasu o demokraciu a slobodu, ľudské práva a budovanie občianskej spoločnosti vo viacerých krízových či autoritárskych krajinách, kde pôsobia slovenské MNO. V reakcii oficiálnych miest bola „aktívna politika v oblasti ľudských práv a osobných slobôd“ potvrdená a takisto bol potvrdený záujem vlády spolupracovať na tomto poli s MVO.

Jednou z významných symbolických aktivít bolo vytvorenie pamätníka obetiam rasizmu a neonacizmu, ktorý bol odhalený v novembri 2006 na mieste zavraždenia študenta

Daniela Tupého. Podľa jedného z iniciátorov pamätníka Daniela Mila z organizácie Ľudia proti rasizmu by toto miesto „malo byť mementom pre politikov, aby téme rasizmu a neonacizmu neprestávali venovať pozornosť a rovnako mementom pre ľudí, aby o rok či dva nezabudli, čo sa tu odohralo“.

Okrem environmentálnych projektov, o ktorej sme písali v časti venovanej *Knihe o 2 %*, pokračovali v tejto oblasti stovky ďalších hodnotných iniciatív. Pozornosť verejnosti si získali niektoré MNO zúčastňujúce sa na populárnom hudobnom festivale Pohoda (prišlo tam 21 rôznych MNO), kde napríklad Greenpeace inštaloval sprchy na solárny ohrev vody, či Spoločnosť priateľov Zeme vytvorila program na recykláciu odpadu). Štafetu environmentálnej citlivosti niesli ďalej aj mnohí aktivisti na komunálnej úrovni, napríklad takí, ktorí nechcú, aby sa v rekreačnej oblasti Jahodná pri Košiciach dobýval urán, ktorí si vedia predstaviť budúcnosť Kremnice aj bez toho, aby sa tam ťažilo zlato, ktorí chcú zachrániť parky a zeleň v slovenských mestách.

Pokračovali tiež projekty zamerané na scitlivovanie slovenskej verejnosti na problémy v zahraničí – napr. putovná výstava fotografií z krajín, ktoré žijú v neslobodných a totalitných režimoch Ploty hanby organizovaná Nadáciou Pontis.

Príkladom vnútornej sebareflexie neziskového sektora bol napríklad projekt INEKO venovaný výročným správam neziskových organizácií.

Podpora regiónov konta Orange, podpora vzdelávania a zlepšovania kvality života postihnutých prostredníctvom Nadácie VÚB alebo projekty odmenené cenou Via Bona Slovakia za spoločensky zodpovedné podnikanie sú príkladom rozsiahlej a kvalitatívnej pripravenej filantropie. Tradične priaznivý ohlas si získala zbierka Hodina deťom organizovaná Nadáciou pre deti Slovenska.

Viacere významné organizácie či aktivity oslávili svoje jubileá. Takým bolo 15. výročie Nadácie Milana Šimečku zameranej na demokratické vzdelávanie, 10 rokov bohatej činnosti Fórum inštitútu pre výskum menších pôsobiaceho na južnom Slovensku, 10 rokov vydateľskej činnosti združenia Aspekt alebo desaťročné Dňa narcisov organizovaného rešpektovanou Liga proti rakovine.

Informácie o podobných aktivitách by bezpochyby vydali prinajmenšom na jednu celú hrubú knihu v objeme Súhrnnej správy. Dokumentujú pestrosť, všadeprítomnosť a nenahraditeľnosť občianskych aktivít v každodennom živote obyvateľov Slovenska.

9. POSTAVENIE A ČINNOSŤ MNO VO SVETLE VÝSKUMOV VEREJNEJ MIENKY

9.1. DÔVERYHODNOSŤ MNO

Podľa reprezentatívneho výskumu IVO z novembra 2006 na vzorke 1040 dospelých obyvateľov SR sa dôveryhodnosť mimovládnych organizácií v očiach občanov oproti roku 2005 zmenila iba nepatrne. V novembri 2006 mimovládnym organizáciám dôverovalo 47 % a nedôverovalo 39 % občanov, kým rok predtým bolo dôverujúcich 49 % a nedôverujúcich 39 %. Nepokračoval teda trend nárastu dôvery z rokov 2003 – 2005. Pokles podielu dôverujúcich a nárast vyhýbavých odpovedí je však príliš malý na to, aby sa dalo hovoriť o skutočnom zmenšení kredibility MNO. Mimovládne organizácie sa ešte vždy tešia výrazne vyššej dôvere verejnosti ako politické strany.

Tabuľka 6

„Do akej miery dôverujete alebo nedôverujete nasledujúcim inštitúciám?“ (v %)

	Úplne dôverujem	Skôr dôverujem	Skôr nedôverujem	Vôbec nedôverujem	Neviem
Miestne zastupiteľstvo vo Vašej obci alebo mestskej časti					
2003	9	47	25	13	6
2005	9	46	28	13	6
2006	7	51	27	10	5
Mimovládne organizácie					
2003	3	39	26	14	18
2005	6	43	26	13	12
2006	5	42	28	11	14
Politické strany					
2003	0	11	50	33	6
2005	0	11	45	39	5
2006	1	23	51	18	7

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, september 2003, november 2005, november 2006.

Ako ukázala analýza, mimovládnym organizáciám vo zvýšenej miere dôverujú ľudia s vyšším vzdelaním; občania maďarskej národnosti; ďalej prozápadne orientovaní respondenti (t.j. tí, čo podporujú členstvo SR v EÚ a NATO); ľudia, ktorí priaznivejšie hodnotia vývoj spoločnosti po páde komunizmu. Z hľadiska politickej afiliácie dôvera k MNO prevažuje nad nedôverou u prívržencov súčasných opozičných strán. Naopak nedôvera dominuje najmä v radoch u priaznivcov SNS, ale aj Smeru-SD. Prívrženci ĽS-HZDS sa svojimi názormi na MNO nevymykajú z priemeru populácie.

Tabuľka 7

Dôvera k mimovládnym organizáciám podľa vzdelania a politickej afiliácie (v %)

	Dôverujem	Nedôverujem	Neviem
Vzdelanie			
Základné	42	40	18
SŠ bez maturity	40	43	17
SŠ s maturitou	52	35	13
Vysokoškolské	62	30	8
Prívrženci politických strán			
SMK	68	20	120
KDH	63	31	6
SDKÚ-DS	62	28	10
ES-HZDS	50	39	11
Celá populácia	47	38	15
Smer-SD	40	44	16
SNS	33	54	13

Zdroj: Inštitút pre verejnú otázku, november 2006.

Zvýšenú dôveru voči MNO pociťujú ďalej ľudia, ktorí kriticky hodnotia niektoré politické tendencie povolebného obdobia – napríklad odsudzujú rozhodnutie Smeru-SD pribrať do vládnej koalície SNS a HZDS; ďalej ľudia znepokojení zo sústreďovania moci v rukách predsedu vlády a Smeru-SD; zo snahy vlády zasahovať do fungovania trhu; z úsilia vládnej koalície ovládnuť súdnicstvo.

9.2. REAKCIA VEREJNOSTI NA NÁVRH VLÁDY OBMEDZIŤ FINANČNÉ ZDROJE PRE MNO

Nie je vylúčené, že stagnáciu dôvery k MNO možno pripísať skutočnosti, že zakrátko po svojom nástupe vláda R. Fica avizovala zámer zrušiť možnosť 2 % daňovej asignácie pre MNO. Tým dala nepriamo najavo, že pri realizácii svojej „prosociálnej politiky“ sa mieni opierať skôr o štátnopaternalistickú filozofiu, ako o podporu občianskej spoločnosti pri zabezpečovaní potrieb ľudí zdola. V istom zmysle tým spustila kampaň proti MNO.

Ako na túto okolnosť reagovala verejnosť? Do akej miery v nej rezonoval argument zaznievajúci z vládnych kruhov, že firmy zneužívajú možnosť asignácie pre svoje egoistické záujmy? Z prieskumu, ktorý v októbri 2006 urobila agentúra MVK pre SME, vyplynulo, že vo verejnosti je značne rozšírené presvedčenie, že firmy do istej miery možnosť asignácie 2 percent dane zneužívajú: myslelo si to takmer 53 percent respondentov. Ako konštatoval autor prieskumu Pavel Haulík, „ľuďom nie je úplne jasné, ako mechanizmus dvoch percent funguje, takže nemajú predstavu o tom, ako sa tie prostriedky dajú, či môžu zneužiť“. Napriek tomu však väčšina verejnosti pokladala za správne, že firmy môžu dve percentá z dane z príjmov venovať na verejnoprospešné účely: takmer 54 percent opýtaných súhlasilo s tým, aby právnické osoby naďalej mali takúto možnosť. Ďalším 23 percentám opýtaných to bolo jedno. Ako ďalej ukázal prieskum, čím vyššie vzdelanie človek má, tým vyššia je pravdepodobnosť jeho súhlasu s tým, aby firmy mohli venovať 2 percentá z dane z príjmov (*Sme*, 30.10.2006).

Postoje opýtaných sa líšili aj na základe straníckych preferencií. Najviac osôb, ktoré so zachovaním asignácie 2 percent z dane súhlasili, bolo medzi prívržencami opozície – SDKÚ-DS, SMK a KDH. Aj z opýtaných prívržencov SNS a Smeru sa však takto vyjadrila nadpolovičná väčšina. Naopak, najviac odporcov zachovania asignácie 2 percent z dane bolo medzi sympatizantmi ĽS-HZDS, ktorí boli v najväčšej miere presvedčení, že firmy túto možnosť zneužívajú.

Výskum IVO z novembra 2006 priniesol iný pohľad na tento problém. Namiesto skúmania názorov občanov na oprávnenosť jednotlivých finančných aspektov vládneho návrhu si položil si otázku, či a do akej miery pokus vlády obmedziť finančné zdroje pre MNO vyvolal vo verejnosti znepokojenie. Ukázalo sa, že toto znepokojenie pociťovalo iba 23 % respondentov. Až 51 % opýtaných sa explicitne vyjadrilo, že nie sú znepokojení, ďalších 16 % nezaregistrovalo, že sa niečo také deje a 10 % odpovedalo vyhýbavo. Ako sa dalo predpokladať, zvýšené znepokojenie opäť pociťovali ľudia s vyšším vzdelaním. Kritickejšie na vládny návrh reagovali tvoriví duševní pracovníci a podnikatelia. Častejšie ho odmietali prívrženci opozičných strán na rozdiel od priaznivcov vládnej koalície.

Tieto zistenia dokumentujú, že široká verejnosť na jednej strane pociťuje značnú dôveru k mimovládny organizáciám, ale na druhej strane jej nie sú jasné zložité finančné podmienky ich fungovania a nevedomuje si ani dôležitosť stability legislatívneho prostredia pre rozvoj občianskej spoločnosti. Aj v tomto kontexte možno hodnotiť ako správne rozhodnutie MNO spustiť občiansku kampaň *Ludia proti ľuďom*, ktorá mala širokej verejnosti lepšie priblížiť poslanie MNO a ich podiel na riešení každodenných problémov občanov.

10. ZÁVER

V úvode minuloročnej kapitoly sme mohli napísať, že „rok 2005 nepriniesol oproti predchádzajúcemu roku pre mimovládne neziskové organizácie žiadnu prevratnú zmenu“. V závere sme však dodali, že nás pravdepodobne ešte čaká ďalšie kolo zápasu o podobu tej časti občianskej spoločnosti, ktorú predstavuje mimovládny neziskový sektor, „zápasu, ktorého výsledok opäť raz vpečatí svoje znamenie kvalite demokracie i kvalite života na Slovensku“. Ukázalo sa, že táto predpoveď bola dosť blízko realite.

Akýmsi paradoxným výkričníkom, ktorý najnovšie zaznel v tomto spore, je skutočnosť, že koncom januára 2007 vládna koalícia v parlamente presadila, aby z okruhu prijímateľov daňovej asignácie boli vylúčené organizácie zaoberajúce sa ochranou a tvorbou životného prostredia a ochranou ľudských práv. Toto opatrenie je diskriminačné a nepochopiteľné a predstavitelia MNO sa proti nemu solidárne a oprávnene ohradili.

Slovensko zdedilo vážne problémy v oblasti životného prostredia, no zároveň má vo svete uznávanú tradíciu environmentálnych organizácií, ktorá sa tiahne niekoľkými desaťročiami – od opravy pamiatok ľudovej architektúry cez iniciatívu ochranárov Bratislava nahlas až po dnešné Ekofórum. Uvedené rozhodnutie, ak by sa ho nepodarilo počas roka 2007 zvrátiť, by malo za následok poškodenie stavu životného prostredia a

kvality života. Slovenská republika má tiež ďaleko od toho, aby mohla tvrdiť, že všetky ľudskoprávne problémy sú vyriešené. V tejto oblasti je ešte potrebné veľa urobiť – od ochrany práv zamestnancov, cez aktivity organizácií zlepšujúcich legislatívu i ponúkajúcich pomoc pri domácom násilí, po prevenciu diskriminácie a rasovej neznášanlivosti a mnohých ďalších. Tu sa bez angažovaných občanov ani eventuálne dobré úmysly štátu nenaplnia.

Vládna koalícia urobila takéto rozhodnutie v čase, keď Európska únia kladie mimoriadny dôraz na obe problematiky, pričom tak EÚ ako celok, ako aj viaceré členské štáty sú v nejednom smere priekopníkmi pri dosahovaní pokroku v tejto agende. Vo svojich dokumentoch EÚ apeluje na to, aby sa do takýchto činností zapájali v čo najvyššej možnej miere aj občania a ich organizácie ako partneri štátu. Únia ako celok, vlády i parlamenty jej členských štátov pociťujú veľkú zodpovednosť za to, ako sa darí vyrovnávať sa s problémami životného prostredia – lokálnymi, na úrovni jednotlivých štátov, i globálnymi. Ako vieme z prieskumov verejnej mienky, tieto otázky si v nezanedbateľnej miere berú k srdcu aj občania krajín EÚ. Ťažko si predstaviť, že by sa v iných krajinách občania a ich organizácie, ktoré chcú týmto problémom venovať svoj čas, svoje kapacity, svoj intelektuálny i dobrovoľnícky potenciál, stretli s podobnou diskrimináciou, aká hrozí na Slovensku.

Pokiaľ ide o ľudské práva, azda by neprekvapilo, keby takúto úpravu ohľadne obmedzenia priestoru pre slobodnú činnosť ľudskoprávných organizácií prijali v Rusku či v Bielorusku – v prípade členského štátu EÚ však takáto diskriminácia pôsobí bez preháňania šokujúco.

Slovenská vládna moc takýmto rozhodnutím vysiela aj určité globálne posolstvo. Rozhodnutie obmedziť existenčné zdroje environmentálnych a ľudskoprávných MNO padlo paradoxne v čase, keď sme sa ako krajina chystali postaviť sa do čela Bezpečnostnej rady OSN. Ale nejde, samozrejme, iba o imidž Slovenska, ide o niečo podstatnejšie: Slovenská republika je súčasťou globálnej spoločnosti, slovenská občianska spoločnosť je súčasťou globálnej občianskej spoločnosti, to čo sa odohráva u nás, má dôsledky aj pre iných. Možnosti pre slovenské environmentálne a ľudskoprávne mimovládne organizácie pracovať doma tak, aby boli zároveň účastníkmi tohto globálneho diania, sa tým obmedzujú, ich schopnosti ovplyvňovať globálne témy sa tým znižujú, ich prítomnosť v medzinárodných sieťach sa tým môže oslabiť.

Takéto opatrenia narušujú kontinuitu, starostlivo kultivovanú po dlhé roky a opierajúcu sa o odkaz Novembra 1989, o líniu demokratickej modernizácie Slovenska. Nehovoriac o tom, že sú v priamom rozpore s tým, čo vláda sama hlása vo svojom programovom vyhlásení – s deklarovávaným úmyslom podporovať rozvoj občianskej spoločnosti a spolupracovať s MVO.

Náprava týchto krokov nebude jednoduchá, nie je však nemožná. Minulý rok okrem iného ukázal, aký krehký a delikátny je vzťah medzi občianskou spoločnosťou a štátom. Rozumné vlády v demokratických krajinách umožňujú tretiemu sektoru prístup k verejným zdrojom, podporujú jeho rozvoj legislatívou. Niekde s ním spolupracujú,

v iných prípadoch ho rešpektujú ako partnera, a to aj vtedy, ak sa tieto organizácie kriticky stavajú k výkonu štátnej moci. V kampani *Ludia ľuďom* nešlo iba o samotné dve percentá: išlo aj o celkový prístup novej vlády k občianskemu aktivizmu, k miestu a zmyslu občianskej spoločnosti. Predstavitelia mimovládnych organizácií pritom postupovali konštruktívne a zodpovedne a dokázali, že si želajú dialóg a spoločné hľadanie.

Na záver a na osvieženie by možno nezaškodilo zalistovať si pri tejto príležitosti v klasikovi. Nebol to nikto iný ako Ľudovít Štúr, kto napísal viacero statí o spolčovaní a význame spolkov v našom domácom živote. Znie to až neveriteľne, ale naozaj to bolo v časoch, keď nikto menší než Alexis de Tocqueville vo svojom chýrnom diele *Demokracia v Amerike* objavoval pôvab združovania občanov v Amerike, teda v polovici 19. storočia – jednoducho, boli sme „na pulze doby“. Štúrove slová boli určené spoločnosti ako celku, vládam i občanom: „V terajších obciach európskych,“ písal v záujme vzdelávania širšej verejnosti, „napospol duch tento spolčovania sa k vybaveniu vzájomných potrieb ďaleko pokročil a mnoho znamenitého národom a občanom vzdelanejších vlastí preukázal.“ „Jesto teda potrieb v spoločnosti ľudskej mnoho,“ odkazoval predstaviteľom moci, „a na tomto poli jesto miesto pre spájanie síl a spolčovanie sa ľudí ku vzájomnej pomoci. Keby celá táto ťarcha vládam pripadla, vlády by všetko toto vybaviť nemohli.“ A napokon, na adresu samotných potenciálnych účastníkov takého užitočného konania povedal: „Kto si sám nepomáha, tomu nikto nepomôže, darmo je tomu jajkať a bedákať, postarajme sa teda o seba, krajania slovenskí... dajte sa na spojenia osožné, obecnomyseľné a stvorí sa iný svet v našom kraji.“

Posolstvo pre dnešné pomery vyznieva celkom zreteľne. Široká verejnosť vie a uznáva, že občianske združovanie môže urobiť veľa dobrého. Vláda – súčasná vláda – sa možno trochu sebavedome domnieva, že všetko zvládne sama, resp. že je lepšie, keď konanie občanov kontroluje štát. A slovenskí občianski aktivisti už po skúsenostiach s autoritárskymi praktikami vedia, že aby sa ich hlas uplatnil, musia sa do toho naplno vložiť.

V tomto zmysle rok 2006 skutočne odštartoval na začiatku citované „ďalšie kolo zápasu“ o charakter režimu a demokracie na Slovensku.

LITERATÚRA

1. *Dôvodová správa k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, číslo MF/22086/2006-72,* www.finance.gov.sk
2. <http://www.bbalternativa.sk>
3. <http://www.bratislava-otvorene.sk>
4. <http://www.build.gov.sk>
5. <http://www.changenet.sk>

6. <http://www.civil.gov.sk>
7. <http://www.cpf.sk>
8. <http://www.culture.gov.sk>
9. <http://www.eeagrants.org>
10. <http://www.esf.gov.sk>
11. <http://www.eufondy.org>
12. <http://www.fair-play.sk>
13. <http://www.infovolby.sk>
14. <http://www.ivo.sk>
15. <http://www.intenda.sk>
16. <http://www.lepsia-sala.sk>
17. <http://www.ludia-ludom.sk>
18. <http://www.memo98.sk>
19. <http://www.mvro.sk>
20. <http://www.notar.sk>
21. <http://www.obcianskeoko.sk>
22. <http://www.osf.sk>
23. <http://www.partnerstva.sk>
24. <http://www.povazska-bystrica.otvorene.sk>
25. <http://www.rozhodni.sk>
26. <http://www.verejnaprospešnost.sk>
27. <http://www.zakrajsiuzilinu.sk>
28. *Postoj k prípadnému zrušeniu 2 % z daní*, kvantitatívny reprezentatívny výskum, 24. 9. 2006, ACRC, s.r.o
29. *Správa o stave slovenských nadácií. Analýza údajov za rok 2005*. Bratislava, Fórum donorov, November 2006.
30. *Verejný záujem a verejná prospešnosť v legislatíve a praxi orgánov verejnej správy*“, Učená právnická spoločnosť, Bratislava, 2006
31. Boris Strečanský – Martin Bútorá – Katarína Vajdová – Zuzana Szatmáry – Zora Bútorová – Martina Kubánová – Helena Woleková: *Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo*, In: Kollár, M. – Mesežnikov, G. – Bútorá M., (eds.): *Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti*,. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky 2006.